

บทที่ 3

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมการจัดการความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้” ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลหรือวิจารณ์ มีรายละเอียด ดังนี้

1. อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับบริบทวัฒนธรรมทางการเมือง โครงสร้างสังคม และวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับระบบและกระบวนการความคิดยุติธรรมชุมชนในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนชายแดนใต้

(1) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้

ภาพรวมของชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ในจังหวัดชายแดนใต้ วัฒนธรรมทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยปานกลางของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ โดยมีความเห็นมากเหมือนกันของชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา และชุมชนพร่อน (ตากใบ) จังหวัดนราธิวาสในประเด็นท่านเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยให้การบริหารงานแบบร่วมมือกับหน่วยงานราชการมีความสะดวกและประเด็นท่านสนใจติดตามข่าวสารของบ้านเมืองและสนใจแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์ประเด็นข่าวบ้านเมือง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทยภาพรวมที่เป็นแบบไพร่ฟ้าแบบมีส่วนร่วมที่ว่าเป็นชุมชนมักคอยรับฟังและทำกิจกรรมต่างๆ ตามนโยบายและแนวปฏิบัติของคำแนะนำหน่วยงานของรัฐ และมักไม่กล้าแสดงออก ไม่มีความเห็น และมักยอมรับการใช้อำนาจปกครองดูแลจากผู้นำหรือผู้ปกครอง แต่ยกเว้นการมีส่วนร่วมในแง่การเข้าร่วมกิจกรรมหรือการร่วมรับผิดชอบแทนจะมีมากกว่าปกติ ดังนั้น เมื่อนำวัฒนธรรมทางการเมืองมาใช้กับกรอบงานยุติธรรมชุมชน ทำให้เกิดการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนตามขอบเขตด้านกายภาพที่ยึดความเคยชินจากรูปแบบสั่งการจากข้างบนหรือส่วนกลาง

สำหรับ ในแง่มุมมองเปรียบเทียบความแตกต่างพบว่าชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานีมีความแตกต่างกับชุมชนทั้ง 2 ประเด็นที่ว่าคนในชุมชนสนใจติดตามข้อมูลข่าวสารการบริหารบ้านเมือง เพราะมีความคาดหวังผลประโยชน์จากกิจกรรมและนโยบายของรัฐแม้ว่าจะไม่ได้เข้าไปมีส่วนตัดสินใจใช้อำนาจร่วมกับรัฐ ทั้งนี้ เหตุผลเพราะว่าชุมชนทรายขาวเป็นพื้นที่ที่มีโครงการ

ของรัฐลงมากกว่าชุมชนทั้งสอง ทำให้คนในชุมชนทรายขาวรับรู้และคาดหวังผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมของรัฐมากกว่าที่อื่นๆ

(2) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้างสังคม และวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

โครงสร้างสังคม และวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นของชุมชน 3 พื้นที่ที่มีค่าเฉลี่ยมาก ($\bar{X} = 2.58$) โดยความคิดเห็นที่มีค่ามากเหมือนกันในประเด็นว่าสถาบันศาสนาช่วยสนองความต้องการด้านจิตใจ และเสริมสร้างกำลังใจให้คนในชุมชนต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ประเด็นที่ว่าชุมชนมุ่งเน้นการศึกษาเพื่อรักษาพื้นฐานความมั่นคงด้านจริยธรรมและคุณธรรมทางศาสนาเป็นหลัก และเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต สารสำคัญเหล่านี้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับความเป็นชุมชนมุสลิม ที่ให้ความสำคัญกับการยอมรับการใช้อำนาจดูแลและควบคุมพฤติกรรมคนของผู้นำศาสนา ซึ่งได้จัดโครงสร้างการปกครองชุมชนที่มีหลักคำสอนเป็นตัวกำหนดโครงสร้างคนในชุมชน เพราะตามหลักศาสนาอิหม่ามไม่ได้แบ่งแยกเรื่องทางโลกกับเรื่องทางธรรมออกจากกัน แต่ทุกมิติล้วนมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นส่งผลต่อวิถีชีวิตทั้งโลกนี้และโลกหน้า ทางหลักศาสนาอิหม่ามก็สามารถนำหลักการของศาสนาประยุกต์ใช้กับการปกครองดูแลสมาชิกได้อย่างทั่วถึง โดยการปฏิบัติหน้าที่ของอิหม่ามต้องรับผิดชอบต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของบ้าน หากบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ก็ถือเป็นการละเลย หรือละเมิดบทบัญญัติของศาสนา

จากการวิจัยในหัวข้อโครงสร้างสังคม และวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นของชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ สามารถพิจารณาความแตกต่างได้ว่าชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา มีค่าความเห็นมากแตกต่างจากชุมชนทั้ง 2 ในประเด็นว่ามัสยิด/วัดในชุมชนสามารถควบคุมมาตรฐานความประพฤติของคนในชุมชน และสร้างความผูกพันระหว่างคนในชาติ และชุมชนท้องถิ่น ประเด็นว่าระบบการศึกษาที่เกิดจากภายในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ใช้ชีวิตร่วมกัน และต้องดูแลช่วยเหลือแบ่งปันกัน และประเด็นว่ากิจกรรมการแก้ปัญหาของชุมชน ช่วยกระตุ้นให้เกิดสำนึกความเป็นชุมชน และช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนอยากทำงานร่วมกันในอนาคต สิ่งเหล่านี้เป็นเพราะว่าชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา มีแบบแผนคนในชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งหมด ทำให้มีพลังในการใช้หลักศาสนาเป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมสมาชิกในชุมชน ส่วนชุมชนพร่อน (ตากใบ) จังหวัดนราธิวาส มีความเห็นมากแตกต่างจากชุมชนทั้ง 2 ในประเด็นว่ามัสยิด/วัด ในชุมชนเป็นที่ประชุมปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาและทางออกของชุมชน และประเด็นว่าชุมชนมีการกำหนดข้อตกลงกฎกติกาการอยู่ร่วมกัน เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แต่สำหรับชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี ไม่มีความเห็นที่มีค่ามากแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ

สรุปได้ว่า ข้อค้นพบจากงานวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของรัฐศึกษานัด ปันเปอะ (2543, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชนชนบทภาคเหนือ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างทางสังคมชุมชนชนบท มีส่วนเกี่ยวข้องที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งที่มีสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อความสัมพันธและเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม แต่ก็ถือว่า โครงสร้างทางสังคมเป็นเครื่องมือการแก้ไขความขัดแย้ง ได้แก่ ระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ทางสังคม การใช้มิติอำนาจทางวัฒนธรรมคือการที่ชุมชนมีความเอื้ออาทรกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเคารพนับถืออาวุโส ตลอดจนการนำกฎ กติการะเบียบของกลุ่มที่ชุมชนช่วยกันคิดค้นขึ้นมาใช้ในการควบคุม ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง หรือ ไม่มีความรุนแรงบานปลายออกไป วิธีการรูปแบบการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ชุมชนใช้วิธีการไกล่เกลี่ย ประนีประนอม วิธีการเจรจาต่อรอง วิธีการเรียกร้องด้วยวาจา วิธีการออกกฎระเบียบ วิธีการไม่คบหาสมาคม วิธีการวิพากษ์วิจารณ์ และวิธีการแลกเปลี่ยน ผลประโยชน์ต่างตอบแทน

2. อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนจังหวัดชายแดนใต้

(1) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพและรูปแบบการบริหารจัดการของชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้

(1.1) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้และเจตคติต่อแนวคิดยุติธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้

การรับรู้และเจตคติต่อแนวคิดยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ของชุมชนทั้ง 3 พื้นที่โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยความเห็นระดับสูง และเมื่อพิจารณาพบว่ามีความเห็นที่มีค่ามากในประเด็นว่าชุมชนเป็นเกราะป้องกันปราบปรามและช่วยบำบัด ควบคุมปัญหาอาชญากรรม ประเด็นที่ว่าการทำงานของกระบวนการยุติธรรมในระดับชุมชนจะเน้นการใช้กระบวนการแก้ปัญหาทั้งก่อนเกิดและหลังเกิดอาชญากรรม และประเด็นที่ว่า การเสริมพลังให้ชุมชนรวมกลุ่มทำงานและช่วยตัดสินใจจัดการปัญหาของชุมชน แต่หากพิจารณาประเด็นย่อย ๆ ในแต่ละพื้นที่พบว่ามีความคิดเห็นมากเหมือน ๆ กัน ในประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วน

หากพิจารณาความแตกต่างจะพบว่าชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี มีความคิดเห็นที่มีแตกต่างจากทั้ง 2 ชุมชน ในประเด็นที่ว่า การเสริมพลังให้ชุมชนรวมกลุ่มและช่วย

ตัดสินใจจัดการปัญหาของชุมชน และประเด็นที่ว่าการทำงานของกระบวนการยุติธรรมในระดับชุมชนจะเน้นการใช้กระบวนการแก้ปัญหาทั้งก่อนเกิดและหลังเกิดอาชญากรรม ดังนั้น สารสำคัญเหล่านี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชน ที่ใช้ยุทธศาสตร์การรวมพลังชุมชน ใช้สันติวิธีสานเสวนาปัญหาความขัดแย้ง และนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน

(1.2) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงานกระบวนการยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้

จากการศึกษาชุมชนใน 3 พื้นที่เกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงานกระบวนการยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ ภาพรวมจะมีความคิดเห็นปานกลาง โดยความคิดเห็นที่มีค่ามากได้แก่ประเด็นคนในชุมชนมีความพร้อมและจิตอาสาช่วยกันดูแลและป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่เกิดในชุมชน และประเด็นที่ว่าผู้นำชุมชนมีทักษะในการเจรจาต่อรองการลดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน และประเด็นที่ว่าผู้นำชุมชนได้ใช้เหตุผลหาข้อพิสูจน์เพื่อประกอบการตัดสินใจแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าจิตสำนึกและความพร้อมในการมีส่วนร่วมของประชาชน จะเริ่มจากปัญหาที่อยู่ใกล้ตัว เช่น ชุมชนที่อาศัยอยู่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ และบทบาทความรู้ ความสามารถของผู้นำชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญทิยา ใจกลางดุก (2543, บทคัดย่อ) ที่ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการกับความขัดแย้งที่ผลการศึกษา พบว่าชุมชนมีศักยภาพในการจัดการความขัดแย้งโดยใช้กลุ่มผู้นำ เครือข่ายผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน

แต่หากเปรียบเทียบความแตกต่างจะพบว่าในชุมชนพร่อน (ตากใบ) จังหวัดนราธิวาส จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากสองชุมชนดังกล่าวในประเด็นที่ว่า ผู้นำสามารถชักชวนให้คนในชุมชนอาสาทำกิจกรรมบริหารสังคมให้กับคนที่กระทำผิดแล้วกลับมาอยู่ในชุมชนเพียงใด และประเด็นที่ว่าผู้นำชุมชนท่านสามารถใช้คำชี้แนะดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรมหรือสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ส่วนในชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากสองชุมชนดังกล่าวในประเด็นที่ว่าหากมีความขัดแย้งในโครงการพัฒนาระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ท่านจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากสองชุมชนดังกล่าว ในประเด็นที่ว่าใช้การหลีกเลี่ยงไม่เผชิญหน้าทำงานต่อไป และในประเด็นที่ว่า ชุมชนสามารถหาคนกลางที่คู่ขัดแย้งนับถือมาช่วยตัดสินใจข้อพิพาทได้เพียงใด นอกจากนี้ ชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากสองชุมชนดังกล่าวใน

ประเด็นที่ว่าผู้นำชุมชนได้ใช้เหตุผลหาข้อพิสูจน์เพื่อประกอบการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

(2) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนจังหวัดชายแดนใต้

(2.1) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านสภาพการณ์ของชุมชนและการจัดการของชุมชน

การจัดการความรู้ด้านสภาพการณ์ของชุมชนและการจัดการของชุมชนในชุมชนทั้ง 3 พื้นที่โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับต่ำ โดยความเห็นที่มีค่ามากปรากฏในประเด็นว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ประเด็นว่าเด็กวัยรุ่นรวมกลุ่มมั่วสุมในชุมชน และประเด็นว่าคนในชุมชนท่านเปิดโอกาสให้คนที่เคยกระทำผิดได้เรียนรู้ความคิด ความรู้ต่างๆ จากผู้นำชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาพความจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ ว่ามีการแพร่ระบาดของยาเสพติดประเภทต่างๆ ตามลักษณะฐานะของชุมชน เช่น ชุมชนที่คนในชุมชนมีฐานะรายได้ดี มักจะติดยาเสพติดชนิดที่มีราคาสูง เช่น ยาบ้า ยาไอซ์ เป็นต้น แต่หากเป็นชุมชนชนบทที่คนในชุมชนมีฐานะรายได้ไม่ค่อยจะดี ก็มักจะมีค่านิยมในการเสพสารเสพติดประเภทใบกระท่อม ใบชา เพราะเป็นสิ่งที่หาได้ง่าย และมีราคาไม่สูงมากนัก

สำหรับการเปรียบเทียบความแตกต่าง พบว่า ชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา มีความคิดเห็นที่แตกต่างจาก 2 ชุมชนในประเด็นที่ว่าคนในชุมชนเปิดโอกาสให้คนที่เคยกระทำผิดได้เรียนรู้ความคิดความรู้และปรากฏการณ์จากผู้นำศาสนา ส่วนชุมชนพร่อน จังหวัดนราธิวาส จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างจาก 2 ชุมชนในประเด็นที่ว่านักการเมืองท้องถิ่นไม่เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

(2.2) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านพฤติกรรมการจัดการปัญหาชุมชนและการจัดการความขัดแย้งในชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้

การจัดการความรู้ด้านพฤติกรรมการจัดการปัญหาชุมชนและการจัดการความขัดแย้งในชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ของชุมชน 3 พื้นที่ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยปานกลาง โดยความเห็นที่มีค่ามากจะพบในประเด็นว่าเมื่อมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ชุมชนจะใช้วิธีการแก้ปัญหาร่วมกันจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้อง ประเด็นว่าชุมชนท่านใช้วิธีประนีประนอมเมื่อเกิดความขัดแย้งด้านการจัดสรรงบประมาณ โครงการต่างๆ ในชุมชน และประเด็นกรณีที่เกิดปัญหาคนทะเลาะกัน ชุมชนใช้คนกลางไกล่เกลี่ย ซึ่งถือว่ามีผลสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมยุติธรรมชุมชนที่เน้นกิจกรรมเชิงรุก คือการ

เผื่อระวังปัญหาอาชญากรรม การแก้ปัญหาที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการกระทำผิดในชุมชน และ การศึกษาค้นคว้าความต้องการของชุมชน

แต่ในแง่ความแตกต่างพบว่า ชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา มีความคิดเห็นที่แตกต่าง จากสองชุมชนดังกล่าวในประเด็นที่ว่า กรณีมีปัญหาวัยรุ่นไม่เชื่อฟังผู้นำศาสนา ชุมชนแก้ปัญหา โดยจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ให้แก่คนทั้ง 2 กลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่วนชุมชนพร่อน จังหวัดนราธิวาส จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างจาก 2 ชุมชนในประเด็นว่าหากมีความขัดแย้งของคน ในชุมชนเกี่ยวกับความเห็นต่างชุมชนจะจัดการ ปัญหาโดยการหลีกเลี่ยง ไม่ให้คู่กรณีเผชิญหน้ากัน แต่สำหรับชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี ไม่มีความคิดเห็นที่แตกต่างจากชุมชนทั้ง 2 พื้นที่

(2.3) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ถูกคุมประพฤติและ ครอบครัวเกี่ยวกับกลไกกระบวนการยุติธรรมของรัฐ

ความคิดเห็นของผู้ถูกคุมประพฤติและครอบครัวเกี่ยวกับกลไกกระบวนการ ยุติธรรมของรัฐของชุมชนใน 3 พื้นที่ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลางใน 2 จังหวัดคือ จังหวัดนราธิวาส และปัตตานี โดยความเห็นที่มีค่ามากในประเด็นว่ารัฐบังคับใช้กฎหมายไม่ เต็มขนาด และไม่จริงจัง และประเด็นว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้กฎหมายแบบเลือกปฏิบัติ

แต่การเปรียบเทียบในแง่ความแตกต่าง พบว่า ชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา จะมีความคิดเห็นแตกต่างจาก 2 ชุมชนในประเด็นที่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐคิดสินบนให้ผู้กระทำผิดพ้น ข้อหา ส่วนจังหวัดนราธิวาสมีความคิดเห็นที่แตกต่างจาก 2 ชุมชนในประเด็นที่ว่าหน่วยงานด้าน กระบวนการยุติธรรมไม่ทำงานเชิงบูรณาการกับพื้นที่และชุมชน และสำหรับชุมชนทรายขาว จังหวัด ปัตตานี จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างจาก 2 ชุมชนในประเด็นว่ากระบวนการพิจารณาและตัดสินคดีของ ศาลมีความยุ่งยาก ประชาชนเข้าใจได้ยาก และประเด็นว่ากระบวนการพิจารณาและตัดสินของศาลมี ต้นทุนค่าใช้จ่ายสูงประชาชนเข้าถึงหรือขอรับบริการได้ยาก

3. อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมการจัดการความรู้ด้านกระบวนการ ยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนชายแดนใต้

(1) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดทำกฎหมายชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ชายแดนใต้

ในชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ที่มีผลการศึกษาด้านการพัฒนานวัตกรรมการจัดการความรู้ด้าน กระบวนการยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนชายแดนใต้ ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดทำ กฎหมายชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนใต้ที่สามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

- ประเด็นข้อพิพาทของกลุ่มคนในชุมชนเกี่ยวกับการใช้ที่สาธารณะและทรัพยากรธรรมชาติ พบว่าในชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ที่มีค่าความเห็นมากในประเด็นที่ว่าให้คูกรณีแบ่งผลตอบแทนการเข้าไปใช้ประโยชน์จากการหารายได้ในรูปสัดส่วนเปอร์เซ็นต์ ของรายได้ที่ได้รับ และนำเงินเข้ากองทุนชุมชนเพื่อทำงานบำเพ็ญประโยชน์หรือพัฒนาพื้นที่ชุมชน

เมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่ จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันของทั้ง 3 ชุมชน แต่ในชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา จะมีความคิดเห็นมากเช่นเดียวกับภาพรวมของ 3 ชุมชน

- ประเด็นข้อพิพาทของกลุ่มคนในชุมชนเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพย์สินของบุคคล พบว่าชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ที่มีค่าความเห็นมากในประเด็นที่ว่าให้คูกรณีฝ่ายที่ทำผิดเรื่องการเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดิน และทรัพย์สินของบุคคลอื่นจากการหารายได้ คืนผลตอบแทนเป็นมูลค่าเงินแก่เจ้าของตามความจริง

เมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่ จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันของทั้ง 3 ชุมชน แต่ในชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา จะมีความคิดเห็นมากเช่นเดียวกับภาพรวมของ 3 ชุมชน

จากผลวิจัยในประเด็นข้อพิพาทของกลุ่มคนในชุมชนเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพย์สินของบุคคล มีความเห็นลักษณะเดียวกับศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชญาวิทยาและกระบวนการยุติธรรม (2547 : หน้า 192 -193) ได้ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง โครงการศึกษาและพัฒนาระบบการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ โดยเก็บข้อมูลรวบรวมภาคสนามในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ดังกรณี อำเภอกรงปินัง จังหวัดยะลา ได้ข้อค้นพบว่า กรณีการแบ่งอาณาเขตที่ดินที่ใกล้เคียงไม่ได้ด้วยตนเอง จะมอบหมายให้ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ ผู้นำศาสนา อิหม่าม เป็นผู้ไกล่เกลี่ยโดยเรียกเรื่องผ่านมาคุยกันที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน อิหม่าม ถ้ามีการไกล่เกลี่ยกันไม่ได้ ก็จะตัดสินใจโดยเอาที่ดินทั้งสองแปลงมารังวัดกันให้เท่ากัน และส่วนที่เหลือแบ่งไม่ได้ จะทำให้เป็นถนนในหมู่บ้านเพื่อเป็นที่สาธารณะ สำหรับผลการวิจัยจากเวทีชาวบ้านในตำบลปานาเระ อำเภอปานาเระ จังหวัดปัตตานี ในประเด็นสวนไม่มีเจ้าของจะตกอยู่กับส่วนรวม โดยเอามาเป็นค่าบำรุงมัสยิด หรือ ส่วนกลางที่ชาวบ้านต่างมีสิทธิที่จะประโยชน์ ส่วนประเด็นกรณีละเมิดที่ดินทำกินของเพื่อนบ้านโดยไม่ชอบธรรม เช่น สร้างบ้าน และสร้างรั้วในเขตของเพื่อนบ้านปลูกต้นไม้ในเขตของเพื่อนบ้าน มีการแก้ไขภายในชุมชน เช่น เรียกทั้งสองฝ่ายมาคุยเพื่อแก้ไขปัญหาโดยมีคนกลางมาเป็นพยานทั้งสองฝ่ายมาทำความเข้าใจ

- ประเด็นข้อพิพาทของกลุ่มคนในชุมชนเกี่ยวกับการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และปัญหาอาชญากรรมชุมชน พบว่าชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ที่มีค่าความเห็นมากในประเด็นว่าถ้าผู้ทำผิดเป็นญาติหรือคนในครอบครัวของผู้เสียหายให้ผู้นำชุมชนเยียวยาครอบครัวผู้เสียหาย

โดยต้องชดเชยการทำงานให้ครบคร่วันละ 1 ชม และเสนอทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชนอาทิตย์ละ ไม่น้อยกว่า 3 ชม. เป็นเวลา 1 เดือน

เมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่ จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันของทั้ง 3 ชุมชน แต่ในชุมชนพร่อน จังหวัดนครราชสีมา จะมีความคิดเห็นมากเช่นเดียวกับภาพรวมของ 3 ชุมชน

- ประเด็นข้อพิพาทของกลุ่มคนในชุมชนเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงไปบุกรุกทำลายเสียหายแก่ผู้อื่นของชุมชน พบว่าชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ที่มีความเห็นมากในประเด็นว่าให้คุ้มครองที่สัตว์เลี้ยงทำผิดที่เข้าไปในสถานที่/ พื้นที่ อันก่อให้เกิดความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมของฝ่ายที่เสียหายให้ชดใช้ด้วยวิธีการอุทิศเวลาและแรงงานไปทำงานกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้มอบงานและกำกับติดตามงาน เป็นเวลาสะสมรวม 24 ชม.

เมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่ของ 3 ชุมชนมีความคิดเห็นมากเช่นเดียวกันในประเด็นการเยียวยาความเสียหายทางกายภาพเป็นสิ่งที่นิยมกันมากที่สุด โดยอาศัยหลักการชดใช้ความเสียหายสิ่งของที่เป็นรูปธรรม

- ประเด็นข้อพิพาทของกลุ่มคนในชุมชนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทำมหาากิน พบว่าชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ที่มีความเห็นมากในประเด็นว่าให้กรรมการของชุมชนกำหนดค่าธรรมเนียมชดใช้ความเสียหายของชุมชน โดยกำหนดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5 ของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้ทำผิด

เมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่ จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันของทั้ง 3 ชุมชน โดยในชุมชนทรายขาว จังหวัดปทุมธานี มีความคิดเห็นมากเช่นเดียวกับภาพรวมของ 3 ชุมชน

- ประเด็นข้อพิพาทของกลุ่มคนในชุมชนเกี่ยวกับหนี้สินภาคประชาชน พบว่าชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ที่มีความเห็นมากในประเด็นที่ว่าหากกรณีที่ทำผิดเกี่ยวกับหนี้สินภาคประชาชน เช่น เบี้ยวไม่ชำระเงินค่างานนี้สิน ให้ผู้นำชุมชนเรียกฝ่ายที่ผิดมาเจรจาผ่อนจ่ายเงินเป็นงวดๆ หรือตามที่ตกลงกันกับฝ่ายเจ้าหนี้

เมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่ จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันของทั้ง 3 ชุมชน แต่ชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา จะมีความคิดเห็นมากเช่นเดียวกับภาพรวมของ 3 ชุมชน

- ประเด็นข้อตกลงการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับบตลงโทษปัญหาเสพติดในชุมชน พบว่าชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ที่มีความเห็นมากในประเด็นที่ว่าหากเป็นผู้ทำผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติดชนิดผิดกฎหมาย ให้ผู้นำชุมชนนำตัว ผู้ค้ายาเสพติดส่งเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อพิจารณาลงโทษตามขั้นตอนและข้อเท็จจริงของกฎหมาย

เมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่ จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันของทั้ง 3 ชุมชน แต่ในชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา จะมีความคิดเห็นมากเช่นเดียวกับภาพรวมของ 3 ชุมชน

- ประเด็นข้อตกลงการจัดการผู้ที่เกี่ยวข้องกระทำความผิดและพินโทษหรืออยู่ในการควบคุมความประพฤติ พบว่าชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ที่มีความเห็นมากในประเด็นที่ว่าให้ผู้นำชุมชนเรียกผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องกระทำความผิดและพินโทษ หรืออยู่ในการควบคุมความประพฤติมากำหนดวิธีปฏิบัติตัวในชุมชน โดยกำหนดตารางเวลาการมาพบปะปรึกษาหารือร่วมกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น การรับช่วยเหลือสนับสนุน ความต้องการ และปัญหาเดือดร้อน ฯลฯ

เมื่อพิจารณาเป็นรายพื้นที่ จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันของทั้ง 3 ชุมชน แต่ในชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี มีความคิดเห็นมากเช่นเดียวกับภาพรวมของ 3 ชุมชน

(2) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบและช่องทางกลไกชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้

โดยภาพรวมชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ มีผลการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบและช่องทางกลไกชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ มีค่าความคิดเห็นปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นข้อย่อยๆ พบว่ามีความคิดเห็นมากในประเด็น ที่ว่าให้ผู้นำชุมชนใช้วิธีการเจรจาต่อรองจากการลดข้อพิพาทความขัดแย้งในชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของปทุมรัตน์ ต่อวงศ์ (อ้างในศูนย์วิจัยพัฒนาและอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรม , 2547 : หน้า 51) ที่ได้ทำการศึกษาการจัดการความขัดแย้งของชุมชนชนบทในเชียงใหม่ จากผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านจะใช้กระบวนการจัดการความขัดแย้งโดยใช้วิธีการแบบสันติวิธีในช่วงแรกๆ และมาเรียนรู้การอาศัยใช้กลไกชุมชนภายในชุมชน คือกรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ความเป็นเครือญาติ ผู้อาวุโส และอาศัยกลไกภายนอกชุมชนคือ องค์กรภายนอกชุมชน นักกฎหมาย จัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่วนประเด็นที่ว่าต้องสร้างบรรยากาศเอื้ออาทรและดูแลกันภายในชุมชนให้มีความสงบสุขเรียบร้อย และประเด็นที่ว่ากระตุ้นให้คนในชุมชนรับผิดชอบช่วยเหลือแนะนำคนที่กระทำผิดแล้วกลับมาอยู่ในชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับรูปแบบยุติธรรมชุมชนแบบตัวกลาง ที่เน้นการสร้างศักยภาพชุมชนให้ยืนด้วยตนเองโดยไม่สร้างหน่วยงานขึ้นใหม่ แต่ว่าเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน กล่าวคือให้ผู้นำชุมชนเป็นหน่วยงานกลางเข้ามาจัดการปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยจะทำหน้าที่ประสานงานพัฒนาชุมชน โดยปกติ แต่จะเพิ่มการประสานงานกับหน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรม เพื่อแสวงหาวิธีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาความปลอดภัยในชุมชน ดังนั้น จึงเป็นการใช้ผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านให้การยอมรับเป็นตัวแทนการเจรจา และมักผสมผสานกับความเชื่อความศรัทธาในคุณงามความดี และความซื่อสัตย์ ที่ซึ่งสอดคล้องกับสภาพลักษณะสังคมไทยที่ให้การ

ยอมรับ และมอบบทบาทอำนาจในการตัดสินใจ และให้คำแนะนำต่อการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

แต่ในแง่ความแตกต่างชุมชนพร้อม จังหวัดนครราชสีมา จะมีความคิดเห็นที่มีค่ามาก และแตกต่างจากสองชุมชนดังกล่าว ในประเด็นที่ว่าสนับสนุนกลุ่มคนในชุมชนเป็นเครือข่ายจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น และประเด็นที่ว่ามอบอำนาจผู้อาวุโสให้ช่วยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งต่างๆในชุมชน โดยมีบทลงโทษทางสังคมที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับกันได้ ส่วนชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี และชุมชนพร้อม จังหวัดยะลา ไม่มีค่าความคิดเห็นที่เหมือนกัน

จากผลการวิจัยดังกล่าว มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาอาชีวศึกษา (2547 : หน้า 217) และกระบวนการยุติธรรม ที่ทำวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาและพัฒนา ระบบการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ที่มีการเก็บข้อมูลรวบรวมจากภาคสนามในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งผลการค้นพบเกิดกลไกในการไกล่เกลี่ยขึ้นในชุมชน อันมีองค์ประกอบ ได้แก่ การเน้นสร้างอาสาสมัครในการจัดการข้อพิพาทและข้อขัดแย้ง โดยเน้นการใช้บทบาทบุคคลที่สาม อันได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้อาวุโส คอบครัว เครือญาติ เพื่อนบ้าน และทุนทางสังคมของชุมชน การใช้กิจกรรมมาเป็นตัวร่วมในการดำเนินการเยียวยา และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี การใช้ระบบจารีตประเพณี หรือหลักคำสอนทางศาสนามาใช้จัดการข้อพิพาท และการใช้ความรู้ทางด้านสิทธิเสรีภาพและกฎหมายมาใช้ในการตัดสินใจข้อพิพาท โดยผ่านการรับรองจากหน่วยงานท้องถิ่น เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน และอำเภอ เป็นต้น

4. อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในการจัดการความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้

(1) **อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนา**
นวัตกรรมจัดการความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนชายแดนใต้

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนภาคใต้ของชุมชน 3 พื้นที่ พบว่า มีค่าความคิดเห็นมากในปัจจัยด้านกลไกสนับสนุนการทำงานเชิงเครือข่ายแบบบูรณาการจากหน่วยงานภายนอกในประเด็นความพร้อมของชุมชนที่ทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ และชุมชนทั้ง 3 พื้นที่จะมีประเด็นด้านศักยภาพของผู้นำชุมชน และด้านการบริหารจัดการชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นไม่เหมือนกันเลย

ทั้งนี้ ชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนานวัตกรรมจัดการความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนชายแดนใต้ สรุปได้ว่า

- ด้านบริบทวัฒนธรรม ประเพณี ชุมชน พบว่า ประเด็นที่ว่า การดำเนินชีวิตในเรื่องของประเพณี วัฒนธรรมและกิจกรรมสาธารณะที่อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่หลากหลาย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด
- ด้านบริบทชุมชนและโครงสร้างอำนาจ พบว่า ประเด็นที่ว่าความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแบบพึ่งพากัน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด
- ด้านศักยภาพของผู้นำชุมชน พบว่า ประเด็นที่ว่าผู้นำต้องมีหลักคุณธรรมในการบริหารจัดการชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด
- ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ประเด็นที่ว่า การให้ความร่วมมือและการเข้าร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด
- ด้านกลไกสนับสนุนการทำงานเชิงเครือข่ายแบบบูรณาการจากหน่วยงานภายนอก พบว่า ประเด็นที่ว่าความพร้อมของชุมชนที่ทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด
- ด้านความต้องการของชุมชน พบว่า ประเด็นที่ว่าสามารถจัดการแก้ปัญหาในชุมชนตามความต้องการของส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด
- ด้านการบริหารจัดการชุมชน พบว่า ประเด็นที่ว่าชุมชนวางแผนและจัดทำแผนชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

(2) อภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือล้มเหลวในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชน

ชุมชนทั้ง 3 พื้นที่พบว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือล้มเหลวในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชน มีความเห็นว่าประเด็นที่ว่าคนในชุมชนไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ผู้นำขาดความรอบรู้ในทักษะการปกครอง และการจัดการชุมชน และ ผู้นำขาดความรอบรู้ในทักษะการปกครอง และการจัดการชุมชน มีค่าร้อยละมากที่สุดเท่าๆกัน รองลงมาคือไม่มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยตนเอง และ ผู้นำชุมชนมีความเห็นพ้องไม่ตรงกัน และมีความแตกแยก ตามลำดับ

แต่หากพิจารณาในแง่ความแตกต่างกัน พบว่าชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา มีความคิดเห็นที่มากแต่มีความต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ประเด็นผู้นำขาดประสบการณ์และไม่รอบรู้ในการจัดการปัญหาชุมชน และ ผู้นำขาดความรอบรู้ในทักษะ การปกครอง และการจัดการชุมชน ส่วนชุมชนพร่อน จังหวัดนครราชสีมา มีความคิดเห็นที่มากแต่มีความต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ คนในชุมชนขาดจิตสำนึกในการกำหนดและขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน และสำหรับชุมชน

ทรายขาว จังหวัดปัตตานี มีความคิดเห็นที่มากแต่มีความต่างจากชุมชนอื่นๆ ในประเด็นที่ว่า คนในชุมชนไม่มีความผูกพัน ไม่สัมพันธ์ หรือเอื้ออาทรต่อกัน

จากผลการวิจัยสามารถนำมาสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบเป็นอันดับ โดยภาพรวม และพื้นที่ ดังนี้

ตาราง 3.1-1 เปรียบเทียบขั้นตอนการพัฒนาเมืองของชุมชนในสังคมทฤษฎีพัฒนาชนบทตามแต่ละพื้นที่และภาพรวม

	พร่อนยะลา	พร่อนตากใบ	พรายยาว ปัตตานี	ภาพรวม
อันดับ 1	ข้อ 12 ท่านเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน จะช่วยให้การบริหารงานแบบร่วมมือกับหน่วยงานราชการมีความสะดวก	ข้อ 12 ท่านเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน จะช่วยให้การบริหารงานแบบร่วมมือกับหน่วยงานราชการมีความสะดวก	ข้อ 2. ท่านสนใจติดตามข่าวสารของบ้านเมืองและสนใจแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์ประเด็นข่าวบ้านเมือง และข้อ 3 คนในชุมชนสนใจติดตามข้อมูลข่าวสารการบริหารบ้านเมืองเพราะมีความคาดหวังผลประโยชน์จากกิจกรรมและนโยบายของรัฐแม้ว่าจะไม่ได้เข้าไปมีส่วนตัดสินใจให้อำนาจร่วมกับรัฐ	ข้อ 12 ท่านเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน จะช่วยให้การบริหารงานแบบร่วมมือกับหน่วยงานราชการมีความสะดวก
อันดับ 2	ข้อ 2 ท่านสนใจติดตามข่าวสารของบ้านเมืองและสนใจแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์ประเด็นข่าวบ้านเมือง ตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วย	ข้อ 2 ท่านสนใจติดตามข่าวสารของบ้านเมืองและสนใจแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์ประเด็นข่าวบ้านเมือง และข้อ 15 ท่านตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การประท้วง และการรณรงค์ต่างๆ เฉพาะที่ไม่ขัดกับหลักคำสอนของศาสนา	ข้อ 1 ท่านสนใจติดตามข้อมูลข่าวสารของบ้านเมืองมากกว่าแสดงความคิดเห็น และวิจารณ์ และ ข้อ 12 ท่านเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน จะช่วยให้การบริหารงานแบบร่วมมือกับหน่วยงานราชการมีความสะดวก	ข้อ 1 ท่านสนใจติดตามข้อมูลข่าวสารของบ้านเมืองมากกว่าแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วย

ตาราง 3.1 -1 (ต่อ)

	พร้อม ยะลา	พร้อม ตากใบ	ทรายขาว บัตตานี	ภาพรวม
อันดับ 3	ข้อ 1 ท่านสนใจติดตามข้อมูล ข่าวสาร ของบ้านเมืองมากกว่าแสดงความคิดเห็น และวิจารณ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็น ด้วย	ข้อ 1 ท่านสนใจติดตามข้อมูล ข่าวสาร ของบ้านเมืองมากกว่าแสดงความคิดเห็น และวิจารณ์ และ ข้อ 17 สภาพแวดล้อม และพื้นที่ของ ชุมชนมีผลต่อความคิดเห็นทางการเมืองของ ท่านและคนในชุมชน	ข้อ 6 ท่านไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมเสนอ ความต้องการ และโครงการกับหน่วยงาน ราชการ แต่จะคาดหวังเพียงให้ราชการ นำเอาโครงการหรือถึงของมาจัดสรร แบ่งปันให้	ข้อ 2. ท่านสนใจติดตามข่าวสาร ของบ้านเมืองและสนใจแสดง ความเห็นและวิจารณ์ประเด็นข่าว บ้านเมือง

อาจจะกล่าวได้ว่า สามารถวิเคราะห์ผลการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ เมื่อจำแนกตามพื้นที่ และภาพรวมของ 3 พื้นที่ พบว่ามีประเด็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากเหมือนกัน คือ ข้อ 12 ท่านเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน จะช่วยให้การบริหารงานแบบร่วมมือกับหน่วยงานราชการมีความสะดวก ข้อ 2 ท่านสนใจติดตามข่าวสารบ้านเมืองและสนใจแสดงความคิดเห็นวิจารณ์ประเด็นข่าวบ้านเมือง และข้อ 1 ท่านสนใจติดตามข้อมูล ข่าวสารของบ้านเมืองมากกว่าแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์

แต่หากพิจารณาในแง่ความแตกต่างกัน จะพบว่า ชุมชนพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากแต่ต่างจากชุมชนอื่นๆ คือข้อ 17 สภาพแวดล้อมและพื้นที่ของชุมชนมีผลต่อความคิดเห็นทางการเมืองของท่านและคนในชุมชน ส่วนในชุมชนทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากแต่ต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ข้อ 6 ท่านไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมเสนอความต้องการ และโครงการกับหน่วยงานราชการ แต่จะคาดหวังเพียงให้ราชการนำเอาโครงการหรือสิ่งของมาจัดสรรแบ่งปันให้

ตาราง 3.1-2 เปรียบเทียบ โครงสร้างสังคม และวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น โดยจำแนกแต่ละพื้นที่ชุมชน และโดยภาพรวม

	พร้อม ยะลา	พร้อม ตากใบ	ทรายขาว ปัตตานี	ภาพรวม
อันดับ1	ข้อ 5 ชุมชนทำนุบำรุงเน้นการศึกษาเพื่อรักษาพื้นฐานความมั่นคงด้านจริยธรรม และคุณธรรมทางศาสนาเป็นหลัก และเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต	ข้อ 14. สถาบันศาสนาช่วยสนองความต้องการด้านจิตใจ และเสริมสร้างกำลังใจให้คนในชุมชนต่อสู้กับปัญหาต่างๆกัน	ข้อ 14 สถาบันศาสนาช่วยสนองความต้องการด้านจิตใจ และเสริมสร้างกำลังใจให้คนในชุมชนต่อสู้กับปัญหาต่างๆกัน	ข้อ 14. สถาบันศาสนาช่วยสนองความต้องการด้านจิตใจ และเสริมสร้างกำลังใจให้คนในชุมชนต่อสู้กับปัญหาต่างๆกัน
อันดับ2	ข้อ 7 ชุมชนทำนุบำรุงมีการกำหนดข้อตกลง กฎ กติกา การอยู่ร่วมกัน เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ข้อ 14. สถาบันศาสนาช่วยสนองความต้องการด้านจิตใจ และเสริมสร้างกำลังใจให้คนในชุมชนต่อสู้กับปัญหาต่างๆ	ข้อ 5 ชุมชนทำนุบำรุงเน้นการศึกษาเพื่อรักษาพื้นฐานความมั่นคงด้านจริยธรรมและคุณธรรมทางศาสนาเป็นหลัก และเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ข้อ 28 การพัฒนาในชุมชนทำนุบำรุงความสุขของมนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุด โดยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข รู้จักตนเอง และเคารพตนเอง และ ข้อ 35 ในชุมชนทำนุบำรุงมีความสัมพันธ์ของคนแบบทางการแนวคิดที่มีฝ่ายหนึ่งต้องพึ่งพา พึ่งพิงอีกฝ่ายหนึ่ง	ข้อ 28 การพัฒนาในชุมชนทำนุบำรุงความสุขของมนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุด โดยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข รู้จักตนเอง และเคารพตนเอง และ ข้อ 35 ในชุมชนทำนุบำรุงมีความสัมพันธ์ของคนแบบทางการแนวคิดที่มีฝ่ายหนึ่งต้องพึ่งพา พึ่งพิงอีกฝ่ายหนึ่ง	ข้อ 5 ชุมชนทำนุบำรุงเน้นการศึกษาเพื่อรักษาพื้นฐานความมั่นคงด้านจริยธรรมและคุณธรรมทางศาสนาเป็นหลัก และเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ข้อ 7 ชุมชนทำนุบำรุงมีการกำหนดข้อตกลง กฎ กติกา การอยู่ร่วมกัน เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ข้อ 28 การพัฒนาในชุมชนทำนุบำรุงความสุขของมนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุด โดยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข รู้จักคนอื่นอย่างมีจิตสำนึก และเคารพตนเอง

ตาราง 3.1 -2 (ต่อ)

	พร้อม ยะลา	พร้อม ตากใบ	ทรายขาว บัตตานี	ภาพรวม
อันดับ 3	<p>ข้อ 16 มัตยิด/วัดในชุมชนท่านสามารถควบคุมมาตรฐานความปลอดภัยของคนในชุมชน และสร้างความผูกพันระหว่างคนในชาติ และชุมชนท้องถิ่น และ</p> <p>ข้อ 18 .ระบบการศึกษาที่เกิดจากภายในชุมชนท่าน ทำให้เกิดการเรียนรู้ใช้ชีวิตร่วมกันและต้องดูแลช่วยเหลือ แบ่งปันกัน และ</p> <p>ข้อ 26. กิจกรรมการแก้ปัญหาของชุมชนท่านช่วยกระตุ้นให้เกิดสำนึกความเป็นชุมชนและช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนอยากทำงานร่วมกันในอนาคต</p>	<p>ข้อ 1. มัตยิด/วัดในชุมชนท่านเป็นศูนย์การส่งเสริมและจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน</p> <p>ข้อ 3 มัตยิด/วัดในชุมชนท่านเป็นที่ประชุมปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาและทางออกของชุมชน และ</p> <p>ข้อ 7 ชุมชนท่านมีการกำหนดข้อตกลงการศึกษาการอยู่ร่วมกัน เป็นแนวทางการปฏิบัติและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ</p>	<p>ข้อ 1 มัตยิด/วัดในชุมชนท่านเป็นศูนย์การส่งเสริมและจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และ</p> <p>ข้อ 7 ชุมชนท่านมีการกำหนดข้อตกลงการศึกษาการอยู่ร่วมกัน เป็นแนวทางการปฏิบัติและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ</p>	<p>ข้อ 35 ในชุมชนท่านมักมีความสัมพันธ์ของคนแบบทางการ แนวตั้งที่มีฝ่ายหนึ่งต้องพึ่งพาพึ่งพิงอีกฝ่ายหนึ่ง</p>

จากตารางเปรียบเทียบ โครงสร้างสังคม และวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นในสังคม พหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ เมื่อจำแนกตามพื้นที่ และภาพรวมของ 3 พื้นที่ พบว่า ประเด็นข้อที่มี ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากเหมือนกันใน 3 ชุมชนคือข้อ 14 สถาบันศาสนาช่วยสนองความต้องการด้านจิตใจ และเสริมสร้างกำลังใจให้คนในชุมชนต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ข้อ 5 ชุมชนท่าน มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อรักษาพื้นฐานความมั่นคงด้านจริยธรรมและคุณธรรมทางศาสนาเป็นหลัก และ เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ข้อ 7 ชุมชนท่านมีการกำหนดข้อตกลง กฎ กติกา การอยู่ร่วมกัน เป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ข้อ 28 การพัฒนาในชุมชนท่าน มองความสุขของมนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุด โดยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข รู้จักตนเอง และเคารพตนเอง และข้อ 35 ในชุมชนท่านมักมีความสัมพันธ์ของคนแบบทางการแนวดิ่งที่มีฝ่าย หนึ่งต้องพึ่งพา พึ่งพิงอีกฝ่ายหนึ่ง

แต่หากพิจารณาในแง่ความแตกต่างกัน จะพบว่าชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา มีความคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยระดับมากแต่มีความต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ข้อ 16 มัสยิด/วัดในชุมชน ท่านสามารถควบคุมมาตรฐานความประพฤติของคนในชุมชน และสร้างความผูกพันระหว่างคนใน ชาติ และชุมชนท้องถิ่น ข้อ 18 ระบบการศึกษาที่เกิดจากภายในชุมชนท่าน ทำให้เกิดการเรียนรู้ ใช้ชีวิตร่วมกันและต้องดูแลช่วยเหลือ แบ่งปันกัน และข้อ 26 กิจกรรมการแก้ปัญหาของชุมชน ท่านช่วยกระตุ้นให้เกิดสำนึกความเป็นชุมชน และช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนอยากทำงานร่วมกัน ในอนาคต ส่วนในชุมชนพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส จะมีความเห็นที่มีค่ามากแต่มี ความต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ข้อ 3 มัสยิด/วัดในชุมชนท่านเป็นที่ประชุมปรึกษาเกี่ยวกับปัญหา และทางออกของชุมชน และข้อ 29 ชุมชนท่านเน้นการทำงานพัฒนาที่เริ่มต้นจากสิ่งที่ชาวบ้านมี อยู่ก่อนแล้วพัฒนาให้ดีขึ้น แต่สำหรับ ชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี ไม่มีความคิดเห็นที่มี ค่าเฉลี่ยระดับมากและต่างจากชุมชนอื่นๆ

ตาราง 3.2-1 เปรียบเทียบทัศนคติของชุมชนเกี่ยวกับការรับผู้และ เจตคติต่อแนวคิดยุทธธรรม โดยจำแนกเป็นรายพื้นที่ และภาพรวมของ 3 พื้นที่

	ชุมชนพร่อน ยะลา	ชุมชนพร่อน อำเภอตากใบ	ชุมชนทรายขาว ปีตธานี	ภาพรวม
อันดับ 1	ข้อ 1 ยุทธธรรมในการออกอกกฏกติกาแบ่งปัน ผลประโยชน์จะต้องให้ฝ่ายต่างๆ ยอมรับได้ และ ข้อ 17 ประเด็นที่ว่า การเสริมพลังให้ชุมชน รวมกลุ่มทำงานและช่วยตัดสินใจจัดการ ปัญหาของชุมชน	ข้อ 9 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม	ข้อ 9 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องดึงประชาชนให้เข้ามีส่วนร่วม และ ข้อ 11 การศึกษา การนันทนาการ และการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็งเป็นมาตรการ สร้างสังคมที่เป็นธรรม	ข้อ 15 ชุมชนเป็นเกราะป้องกันปราบปราม และช่วยบำบัด ควบคุมปัญหาอาชญากรรม
อันดับ 2	ข้อ 11 การศึกษาการนันทนาการ และการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็งเป็นมาตรการ สร้างสังคมที่เป็นธรรม	ข้อ 12 การทำงานด้านกระบวนการ ยุทธธรรมต้องหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันของคนในเรื่องเชื้อชาติและชนชั้น	ข้อ 1 ยุทธธรรมในการออกกฏกติกาแบ่งปันผลประโยชน์จะต้องให้ฝ่ายต่างๆ ยอมรับได้	ข้อ 21 การทำงานของกระบวนการยุทธธรรมในระดับชุมชนจะเน้นการใช้กระบวนการแก้ปัญหา ทั้งก่อน เกิด และหลัง เกิด อาชญากรรม
อันดับ 3	ข้อ 2 ความยุทธธรรมในแง่วิธีการหมายถึงการ ได้รับความดูแลในกระบวนการตัดสินใจและ การนำการตัดสินใจนั้น ไปปฏิบัติ และ ข้อ 9 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม	ข้อ 1 การศึกษา การนันทนาการ และการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็งเป็นมาตรการ สร้างสังคมที่เป็นธรรม และ ข้อ 11 ยุทธธรรมในการออกกฏกติกา แบ่งปันผลประโยชน์จะต้องให้ฝ่ายต่างๆ ยอมรับได้	ข้อ 17 การเสริมพลังให้ชุมชนรวมกลุ่ม ทำงานและช่วยตัดสินใจจัดการปัญหาของ ชุมชน ข้อ 21 การทำงานของกระบวนการ ยุทธธรรมในระดับชุมชนจะเน้นการใช้ กระบวนการแก้ปัญหาทั้งก่อนเกิดและหลัง เกิดอาชญากรรม	ข้อ 17 การเสริมพลังให้ชุมชนรวมกลุ่ม ทำงานและช่วยตัดสินใจจัดการปัญหาของ ชุมชน

จากตารางดังกล่าว พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจวิเคราะห์จากผลการศึกษาทัศนคติของชุมชนเกี่ยวกับการรับรู้และเจตคติต่อแนวคดียุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ เมื่อจำแนกตามพื้นที่ และภาพรวม พบว่า ชุมชนทั้ง 3 แห่ง จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากเหมือนกัน ได้แก่ ข้อคำถาม 9 การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม ข้อคำถาม 1 ยุติธรรมในการออกกฎหมายแบ่งปันผลประโยชน์จะต้องให้ฝ่ายต่างๆยอมรับได้ และข้อคำถาม 11 การศึกษา การนันทนาการ และการสร้างครอบครัวให้เข้มแข็งเป็นมาตรการสร้างสังคมที่เป็นธรรม แต่สำหรับชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี และชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากเหมือนกัน คือข้อคำถาม 17 การเสริมพลังให้ชุมชนรวมกลุ่มทำงานและช่วยตัดสินใจจัดการปัญหาของชุมชน

แต่หากพิจารณาประเด็นข้อย่อยๆ พบว่า ในชุมชนพร่อน ยะลา พบว่า มีประเด็นที่มีความคิดเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือข้อคำถาม 2 ความยุติธรรมในแง่วิธีการหมายถึงการได้รับการดูแลในกระบวนการตัดสินใจและการนำการตัดสินใจนั้นไปปฏิบัติ สำหรับชุมชนพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีประเด็นข้อที่ต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ข้อคำถาม 12 การทำงานด้านกระบวนการยุติธรรมต้องหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันของคนในเรื่องเชื้อชาติและชนชั้น ส่วนในชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี มีประเด็นข้อที่มีความเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือข้อคำถาม 21 การทำงานของกระบวนการยุติธรรมในระดับชุมชนจะเน้นการใช้กระบวนการแก้ปัญหาทั้งก่อนเกิดและหลังเกิดอาชญากรรม

ตาราง 3.2-2 เปรียบเทียบ ศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับ การดำเนินการดำเนินงานกระบวนการยุทธศาสตร์ชุมชน โดยจำแนกเป็นรายพื้นที่ และภาพรวมของ 3 พื้นที่

	ชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา	ชุมชนพร่อน ตากใบ จังหวัดนราธิวาส	ชุมชนทรายขาว บัตตานี	ภาพรวม
อันดับ 1	ข้อ 5 คนในชุมชนท่านได้นำแนวคิด หลักการทางศาสนามาใช้คัดค้านความขัดแย้งของคู่กรณีเพียงใจ	ข้อ 18 ผู้นำชุมชนสามารถให้คำชี้แนะดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรม หรือสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนได้ เพียงใจ	ข้อ 7 หากมีความขัดแย้งในโครงการพัฒนาระหว่างกลุ่มต่างๆในชุมชน ท่านใช้วิธีหลีกเลี่ยงไม่เผชิญหน้า ทำงานต่อไป ข้อ 11 ชุมชนท่านสามารถหาคนกลาง ที่ผู้ขัดแย้งนับถือมาช่วยตัดสินข้อขัดแย้งต่อกันเพียงใจ	ข้อ 14 ผู้นำชุมชนมีทักษะในการเจรจาต่อรองการลดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน
อันดับ 2	ข้อ 1 ผู้นำชุมชนท่านสามารถใช้หลัก ประนีประนอมจัดการความขัดแย้งของคนในชุมชนที่มีความเห็นไม่ตรงกัน	ข้อ 14 ผู้นำชุมชนมีทักษะในการเจรจาต่อรอง การลดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน ข้อ 15 ผู้นำชุมชนสามารถให้คำชี้แนะดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจาก อาชญากรรมหรือสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนได้เพียงใจ ข้อ 17 ผู้นำสามารถชักชวนให้คนในชุมชนอาสา มาทำกิจกรรมบริการสังคมให้กับคนที่กระทำความผิดแล้วกลับมายู่ในชุมชนเพียงใจ	ข้อ 5 คนในชุมชนท่านได้นำแนวคิด หลักการทางศาสนามาใช้คัดค้าน ความขัดแย้งของคู่กรณีเพียงใจ ข้อ 19 คนในชุมชนมีความพร้อมและ จิตอาสาช่วยกันดูแลและป้องกันปัญหา อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนเพียงใจ	ข้อ 19 คนในชุมชนมีความพร้อมและ จิตอาสาช่วยกันดูแลและป้องกันปัญหา อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนเพียงใจ

ตาราง 3.2-2 (ต่อ)

อันดับ	ชุมชนพร้อม จังหวัดยะลา	ชุมชนพร้อม ตากใบ จังหวัดนราธิวาส	ชุมชนทรายขาว ปัตตานี	ภาพรวม
3	<p>ข้อ 3 ผู้นำชุมชนท่านได้ใช้เหตุผลหาข้อพิสูจน์เพื่อประกอบการตัดสินใจแก้ไขปัญหาค่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพียงใจ และ</p> <p>ข้อ 19 คนในชุมชนมีความพร้อมและจิตอาสาช่วยกันดูแลและป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่เกิดในชุมชนเพียงใจ</p>	<p>ข้อ 1 ผู้นำชุมชนท่านสามารถใช้หลักประนีประนอมจัดการควบคุมขัดแย้งของคนในชุมชนที่มีความเห็นไม่ตรงกัน</p> <p>ข้อ 4 ผู้นำชุมชนท่านสามารถกำหนดกฎกติกามาบังคับคนในชุมชนเพื่อให้ความขัดแย้งบานปลายขึ้นเพียงใจ</p> <p>ข้อ 19 คนในชุมชนมีความพร้อมและจิตอาสาช่วยกันดูแลและป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่เกิดในชุมชนเพียงใจ</p> <p>ข้อ 20 คนในชุมชนมีความรู้ในการจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับคนในชุมชน</p>	<p>ข้อ 16 คนในชุมชนมีจิตใจที่ใจที่จะช่วยเหลือและแนะนำคนที่กระทำความผิดแล้วให้กลับมามีชีวิตใหม่และอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในชุมชนเพียงใจ</p> <p>ข้อ 20 คนในชุมชนมีความรู้ในการจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับคนที่เกิดขึ้นในชุมชน</p>	<p>ข้อ 3 ผู้นำชุมชนท่านได้ใช้เหตุผลหาข้อพิสูจน์เพื่อประกอบการตัดสินใจแก้ไขปัญหาค่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพียงใจ</p>

จากตารางเปรียบเทียบ ศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้ชุมชนเมื่อจำแนกตามพื้นที่ และภาพรวมของ 3 พื้นที่ จะพบว่า ประเด็นข้อที่มีความคิดเห็นระดับมาก ได้แก่ ข้อคำถาม 14 ผู้นำชุมชนมีทักษะในการเจรจาต่อรองการลดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน ข้อคำถาม 19 คนในชุมชนมีความพร้อมและจิตอาสาช่วยกันดูแลและป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่เกิดในชุมชนเพียงใด และข้อคำถาม 3 ผู้นำชุมชนท่านได้ใช้เหตุผลหาข้อพิสูจน์เพื่อประกอบการตัดสินใจแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพียงใด

จากตารางดังกล่าว พบว่ามีประเด็นข้อคำถามที่น่าสนใจวิเคราะห์จากผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงานกระบวนการเรียนรู้ชุมชนเมื่อจำแนกตามพื้นที่ และภาพรวม พบว่า ชุมชนทั้ง 3 แห่ง จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากเหมือนกัน ได้แก่ ข้อคำถาม 19 คนในชุมชนมีความพร้อมและจิตอาสาช่วยกันดูแลและป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่เกิดในชุมชนเพียงใด ส่วนชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี และชุมชนพร่อน จังหวัดนราธิวาส จะมีค่าความคิดเห็นมากเหมือนกัน คือข้อคำถาม 20 คนในชุมชนมีความรู้ในการจัดการความขัดแย้งเกี่ยวกับคนที่เกิดขึ้นในชุมชน

แต่หากพิจารณาประเด็นข้อย่อย ๆ พบว่าในชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา พบว่ามีประเด็นที่มีความคิดเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ข้อ 3 ผู้นำชุมชนท่านได้ใช้เหตุผลหาข้อพิสูจน์เพื่อประกอบการตัดสินใจแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพียงใด ส่วนในชุมชนพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส พบว่าประเด็นที่มีความคิดเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือข้อคำถาม 18 ผู้นำชุมชนสามารถให้คำชี้แนะดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรมหรือสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนได้เพียงใด ข้อคำถาม 14 ผู้นำชุมชนมีทักษะในการเจรจาต่อรองการลดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน ข้อคำถาม 15 ผู้นำชุมชนสามารถให้คำชี้แนะดูแลผู้ได้รับความเสียหายและผลกระทบจากอาชญากรรมหรือสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนได้เพียงใด ข้อคำถาม 17 ผู้นำสามารถชักชวนให้คนในชุมชนอาสาทำกิจกรรมบริหารสังคมให้กับคนที่กระทำผิดแล้วกลับมาอยู่ในชุมชนเพียงใด และข้อคำถาม 4 ผู้นำชุมชนท่านสามารถกำหนดกฎกติกาบังคับคนในชุมชนเพื่อไม่ให้ความขัดแย้งบานปลายขึ้นเพียงใด ส่วนในชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี พบว่า มีประเด็นที่มีความคิดเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ข้อคำถาม 7 หากมีความขัดแย้งในโครงการพัฒนาระหว่างกลุ่มต่างๆในชุมชนท่านใช้วิธีหลีกเลี่ยงไม่เผชิญหน้าทำงานต่อไป ข้อคำถาม 11ชุมชนท่านสามารถหาคนกลางที่คู่ขัดแย้งนับถือมาช่วยตัดสินข้อขัดแย้งต่อกันเพียงใด และข้อคำถาม 16 คนในชุมชนมีจิตใจที่จะช่วยเหลือและแนะนำคนที่กระทำผิดแล้วให้กลับมาใช้ชีวิตใหม่และอยู่ร่วมกับคนอื่นๆ ในชุมชนเพียงใด

ตาราง 3.2-3 เปรียบเทียบ การจัดการความรู้สภาพการณ์ของชุมชนและการจัดการของชุมชน อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 3 พื้นที่

ลำดับ	ชุมชนพร้อม จังหวัดยะลา	ตากใบ จังหวัดนราธิวาส	ทรายขาว ปัตตานี	ภาพรวม
อันดับ 1	ข้อ 45 ชุมชนท่านจัดกิจกรรมให้ผู้นำ ศาสนาแนะนำสั่งสอนและว่ากล่าว ตักเตือนบุคคลที่เคยกระทำผิดให้กลับตัว ใช้ชีวิตใหม่	ข้อ 11 เด็กวัยรุ่นรวมกลุ่มวัยรุ่นในชุมชน	ข้อ 3 การแพร่ระบาดของยาเสพติด ในชุมชน	ข้อ 3 การแพร่ระบาดของยาเสพติด ในชุมชน
อันดับ 2	ข้อ 47 คนในชุมชนท่านเปิดโอกาสให้ คนที่เคยกระทำผิดได้เรียนรู้ความคิด ความรู้ และปรากฏการณ์ต่างๆ จากผู้นำ ศาสนาเพียงใจ	ข้อ 7 นิกการเมืองท้องถิ่นไม่เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง	ข้อ 11 เด็กวัยรุ่นรวมกลุ่มวัยรุ่นใน ชุมชน	ข้อ 11 เด็กวัยรุ่นรวมกลุ่มวัยรุ่นใน ชุมชน
อันดับ 3	ข้อ 48 คนในชุมชนท่านเปิดโอกาสให้ คนที่เคยกระทำผิดได้เรียนรู้ความคิด ความรู้ต่างๆ จากผู้นำชุมชนมากน้อย เพียงใจ	ข้อ 29 ความขัดแย้งของคนในชุมชน เรื่องส่วนตัวเพียง	ข้อ 45 ชุมชนท่านจัดกิจกรรมให้ผู้นำ ศาสนาแนะนำสั่งสอนและว่ากล่าว ตักเตือนบุคคลที่เคยกระทำผิดให้กลับ ตัวใช้ชีวิตใหม่ มากน้อยเพียงใจ	ข้อ 48 คนในชุมชนท่านเปิดโอกาส ให้คนที่เคยกระทำผิดได้เรียนรู้ ความคิด ความรู้ต่างๆ จากผู้นำชุมชน มากน้อยเพียงใจ

จากตารางดังกล่าว พบว่ามีประเด็นข้อคำถามที่น่าสนใจวิเคราะห์จากผล การศึกษาในทัศนะของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการความรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ของชุมชนและการจัดการ ของชุมชน เมื่อจำแนกตามพื้นที่ และภาพรวม พบว่า ชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา และชุมชน ทรายขาว จังหวัดปัตตานี จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากเหมือนกันในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ ข้อคำถาม 45 ชุมชนท่านจัดกิจกรรมให้ผู้นำศาสนาแนะนำสั่งสอนและว่ากล่าวตักเตือน บุคคลที่เคยกระทำผิดให้กลับตัวใช้ชีวิตใหม่ มากน้อยเพียงใด และข้อคำถาม 48 คนในชุมชนท่าน เปิดโอกาสให้คนที่เคยกระทำผิดได้เรียนรู้ความคิด ความรู้ต่างๆ จากผู้นำชุมชนมากน้อยเพียงใด ส่วนชุมชนพร่อน จังหวัดนราธิวาสและ ชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี จะมีค่าความคิดเห็นมาก เหมือนๆ กันในทิศทางเดียวกัน คือ ข้อคำถาม 11 เด็กวัยรุ่นรวมกลุ่มมั่วสุมในชุมชน

แต่หากพิจารณาประเด็นข้อย่อยๆ พบว่าชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา ได้มีประเด็นที่มี ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ข้อคำถาม 47 คนในชุมชนท่านเปิดโอกาสให้คนที่ เคยกระทำผิดได้เรียนรู้ความคิด ความรู้ และปรากฏการณ์ต่างๆ จากผู้นำศาสนาเพียงใด ส่วนใน ชุมชนพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส พบว่า มีประเด็นที่มีความเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ข้อคำถาม 7 นักการเมืองท้องถิ่นไม่เสียสละเห็นแก่ประโยชน์ของพวกเขาเอง และข้อคำถาม 29 ความขัดแย้งของคนในชุมชนเรื่องสัตว์เลี้ยง ส่วนในชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี พบว่า มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือข้อคำถาม 3 การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน

ตาราง 3.2-4 แสดงเปรียบเทียบ การจัดการความรู้ด้านพฤติกรรมการจัดการปัญหาชุมชนและการจัดการความขัดแย้งในชุมชน

อันดับ	ชุมชนพร้อม จังหวัดยะลา	ตากใบ นราธิวาส	ทรายขาว ปัตตานี	ภาพรวม
อันดับ 1	ข้อ 17 เมื่อมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ชุมชนจะใช้วิธีการแก้ปัญหาร่วมกันจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้องอย่างไร	ข้อ 18 ประเด็นกรณีเกิดปัญหาคนทะเลาะกัน ชุมชนใช้คนกลางไกล่เกลี่ยอย่างไร	ข้อ 17 เมื่อมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ชุมชนจะใช้วิธีการแก้ปัญหาร่วมกันจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้องอย่างไร	ข้อ 17 เมื่อมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ชุมชนจะใช้วิธีการแก้ปัญหาร่วมกันจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้องอย่างไร
อันดับ 2	ข้อ 25 หากมีปัญหาคนในชุมชนไม่เอื้ออาทรกัน ชุมชนแก้ปัญหาโดยสร้างความสัมพันธ์ให้คนกลุ่มต่างๆ เรียนรู้กันอย่างไร	ข้อ 2 ชุมชนท่านใช้วิธีประนีประนอมเมื่อเกิดความขัดแย้งด้านการจัดสรรงบประมาณโครงการต่างๆ ในชุมชนอย่างไรอยู่ในระดับปานกลาง	ข้อ 2 ชุมชนท่านใช้วิธีประนีประนอมเมื่อเกิดความขัดแย้งด้านการจัดสรรงบประมาณโครงการต่างๆ ในชุมชนอย่างไร	ข้อ 2 ชุมชนท่านใช้วิธีประนีประนอมเมื่อเกิดความขัดแย้งด้านการจัดสรรงบประมาณโครงการต่างๆ ในชุมชนอย่างไร
อันดับ 3	ข้อ 26 กรณีมีปัญหาวัยรุ่นไม่เชื่อฟัง ผู้นำศาสนา ชุมชนแก้ปัญหาโดยจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ให้แก่นักทั้ง 2 กลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้	ข้อ 12 ประเด็นหากมีความขัดแย้งของคนในชุมชนเรื่องความคิดเห็นต่างกัน ชุมชนจะจัดการปัญหาโดยการหลีกเลี่ยงไม่ให้คู่กรณีเผชิญหน้ากัน ข้อ 17 เมื่อมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ชุมชนจะใช้วิธีการแก้ปัญหาร่วมกันจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่เกี่ยวข้องอย่างไร	ข้อ 25 หากมีปัญหาคนในชุมชนไม่เอื้ออาทรกัน ชุมชนแก้ปัญหาโดยสร้างความสัมพันธ์ให้คนกลุ่มต่างๆ เรียนรู้กันอย่างไร	ข้อ 18 กรณีที่เกิดปัญหาคนทะเลาะกัน ชุมชนใช้คนกลางไกล่เกลี่ยอย่างไร

จากตารางเปรียบเทียบทักษะของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านพฤติกรรม การจัดการปัญหาชุมชนและการจัดการความขัดแย้งในชุมชน เมื่อจำแนกตามพื้นที่ และภาพรวม ของ 3 พื้นที่ พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมาก ได้แก่ข้อคำถาม 17 เมื่อมีปัญหา การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ชุมชนจะใช้วิธีการแก้ปัญหาาร่วมกันจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ที่เกี่ยวข้องอย่างไร ข้อคำถาม 2 ชุมชนท่านใช้วิธีประนีประนอมเมื่อเกิดความขัดแย้งด้านการ จัดสรรงบประมาณ โครงการต่างๆในชุมชนอย่างไร และข้อคำถาม 18 กรณีที่เกิดปัญหาคน ทะเลาะกัน ชุมชนใช้คนกลางไกล่เกลี่ยอย่างไร

จากตารางดังกล่าว พบว่ามีประเด็นข้อคำถามที่น่าสนใจวิเคราะห์จากผลการศึกษา ทักษะของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการความรู้ด้านพฤติกรรมจัดการปัญหาชุมชนและการจัดการ ความขัดแย้งในชุมชน เมื่อจำแนกตามพื้นที่ และภาพรวมของ 3 พื้นที่ พบว่าทั้ง 3 ชุมชน จะมี ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเหมือนๆ กันในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ข้อคำถาม 17 เมื่อมีปัญหาการแพร่ ระบาดของยาเสพติดในชุมชน ชุมชนจะใช้วิธีการแก้ปัญหาาร่วมกันจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนที่ เกี่ยวข้องอย่างไร ส่วนในชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี และชุมชนพร่อน จังหวัดนราธิวาส จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเหมือนๆ กันในทิศทางเดียวกัน คือข้อคำถาม 2 ชุมชนท่านใช้วิธี ประนีประนอมเมื่อเกิดความขัดแย้งด้านการจัดสรรงบประมาณ โครงการต่างๆในชุมชนอย่างไร และสำหรับชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานีและชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา จะมีค่าความคิดเห็น เหมือนๆ กันในทิศทางเดียวกัน คือ ข้อคำถาม 25 หากมีปัญหาคคนในชุมชนไม่เอื้ออาทรกัน ชุมชนแก้ปัญหาโดยสร้างความสัมพันธ์ให้คนกลุ่มต่างๆ เรียนรู้กันอย่างไร

แต่หากพิจารณาประเด็นข้อย่อยๆ พบว่า ในชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา พบว่ามี ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ข้อคำถาม 26 กรณีมีปัญหาวัยรุ่นไม่เชื่อฟัง ผู้นำศาสนา ชุมชนแก้ปัญหาโดยจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ให้แก่คนทั้ง 2 กลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ส่วนในชุมชนพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส พบว่ามีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความ คิดเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือข้อคำถาม 12 หากมีความขัดแย้งของคนในชุมชนเรื่องความคิดเห็น ต่างกัน ชุมชนจะจัดการปัญหาโดยการหลีกเลี่ยงไม่ให้คู่กรณีเผชิญหน้ากัน และในข้อคำถาม 18 กรณีเกิดปัญหาคนทะเลาะกัน ชุมชนใช้คนกลางไกล่เกลี่ยอย่างไร ส่วนในชุมชนทรายขาว จังหวัด ปัตตานี พบว่า ไม่มีประเด็นที่มีความเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ

ตาราง 3.2-5 เปรียบเทียบ ความคิดเห็นของผู้ถูกคุมประพฤติและครอบครัวเกี่ยวกับกลไกกระบวนการยุติธรรมของรัฐ

อันดับ	ชุมชนพร่อน ยะลา	ชุมชนพร่อน ตากใบ นราธิวาส	ชุมชนทรายขาว ปัตตานี	ภาพรวม
1	<p>ข้อที่ 2. เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้กฎหมายแบบเลือกปฏิบัติ</p> <p>ข้อที่ 4. เจ้าหน้าที่ของรัฐรับสินบนให้ผู้กระทำความผิดพ้นข้อหา</p>	<p>ข้อที่ 30 หน่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมไม่ทำงานเชิงบูรณาการกับพื้นที่และชุมชน</p>	<p>ข้อที่ 1 รัฐบังคับใช้กฎหมายไม่เด็ดขาดและไม่จริงจัง</p> <p>และข้อ 14 เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สร้างความมั่นใจในการคุ้มครองและดูแลชีวิตความปลอดภัยแก่คนในชุมชน</p>	<p>ข้อที่ 1 รัฐบังคับใช้กฎหมายไม่เด็ดขาดและไม่จริงจัง</p> <p>ข้อที่ 2. เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้กฎหมายแบบเลือกปฏิบัติ</p>
2	<p>ข้อที่ 12.เจ้าหน้าที่ของรัฐมักหาข้อหาจากรากการตีความของกฎหมายเพื่อปิดบังข้อผิดพลาดของตนเอง</p> <p>ข้อที่ 17.กระบวนคดีของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีข้อหาที่ฝ่ายการเมืองหรือผู้มีอิทธิพลเข้ามาแทรกแซงพิจารณาและตัดสินคดีของศาล ประชาชนเข้าถึงหรือขอรับบริการได้ยาก</p>	<p>ข้อที่ 2. เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้กฎหมายแบบเลือกปฏิบัติ</p>	<p>ข้อที่ 15.กระบวนพิจารณาและตัดสินคดีของศาลมีความยุ่งยาก ประชาชนเข้าใจได้ยาก</p> <p>ข้อที่ 16. กระบวนพิจารณาและตัดสินคดีของศาลมีต้นทุนค่าใช้จ่ายสูง ประชาชนเข้าถึงหรือขอรับบริการได้ยาก</p>	<p>ข้อที่ 14. เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สร้างความมั่นใจในการคุ้มครองและดูแลชีวิตความปลอดภัยแก่คนในชุมชน</p>
3	<p>ข้อที่ 1. รัฐบังคับใช้กฎหมายไม่เด็ดขาด และไม่จริงจัง</p> <p>ข้อที่ 14. เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สร้างความมั่นใจในการคุ้มครองและดูแลชีวิตความปลอดภัยแก่คนในชุมชน</p> <p>ข้อที่ 31. หน่วยงานของรัฐด้านกระบวนการยุติธรรมขาดการประชาสัมพันธ์เชิงรุกกับชุมชน</p>	<p>ข้อที่ 1. รัฐบังคับใช้กฎหมายไม่เด็ดขาด</p>	<p>ข้อที่ 11.การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน</p> <p>ข้อที่ 17. กระบวนคดีของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีข้อหาที่ฝ่ายการเมืองหรือผู้มีอิทธิพลเข้ามาแทรกแซงพิจารณาและตัดสินคดีของศาล ประชาชนเข้าถึงหรือขอรับบริการได้ยาก</p>	<p>ข้อที่ 17.กระบวนคดีของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีข้อหาที่ฝ่ายการเมืองหรือผู้มีอิทธิพลเข้ามาแทรกแซงพิจารณาและตัดสินคดีของศาล ประชาชนเข้าถึงหรือขอรับบริการได้ยาก</p>

จากตารางเปรียบเทียบผู้ถูกคุมประพฤติเกี่ยวกับกลไกและกระบวนการยุติธรรมของรัฐ พบว่ามีประเด็นข้อคำถามที่น่าสนใจวิเคราะห์เมื่อจำแนกตามพื้นที่และภาพรวม พบว่าใน 3 ชุมชน จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากเหมือนกัน ได้แก่ข้อคำถาม 1 รัฐบังคับใช้กฎหมายไม่เด็ดขาดและไม่จริงจัง ส่วนชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา และชุมชนพร่อน จังหวัดนราธิวาส จะมีค่าเฉลี่ยความเห็นมากเหมือนกันคือข้อคำถามที่ 2 เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้กฎหมายแบบเลือกปฏิบัติ สำหรับชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา และชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากเหมือนกัน คือข้อคำถาม 14 เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สร้างความมั่นใจในการคุ้มครองและดูแลชีวิตความปลอดภัยแก่คนในชุมชน และข้อคำถามที่ 17 กระบวนการดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีช่องโหว่ที่ฝ่ายการเมืองหรือผู้มีอิทธิพลเข้ามาแทรกแซงพิจารณาและตัดสินคดีของศาล ประชาชนเข้าถึงหรือขอรับบริการได้ยาก

ตาราง 3.3-1 เปรียบเทียบการจัดทำกฎชุมชนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนใต้ โดยจำแนกแต่ละพื้นที่และภาพรวม

ประเด็นเรื่อง	ชุมชนพร้อม ยะลา	ชุมชนพร้อม ตากใบ นราธิวาส	ชุมชนทรายขาว ปัตตานี	ภาพรวม
1. ข้อพิพาทการใช้ที่ดินสาธารณะ และทรัพยากรธรรมชาติ	ข้อ 1 ให้ผู้กรณีแบ่งผลตอบแทนการเข้าไปใช้ประโยชน์จากการหารายได้ในรูปสัดส่วนเปอร์เซ็นต์ ของรายได้ที่ได้รับ และนำเงินเข้ากองทุนชุมชนเพื่อทำงานบำเพ็ญประโยชน์หรือพัฒนาพื้นที่ชุมชน	ข้อ 5 ให้ผู้กรณีหาผู้นำชุมชนมาตกลงการเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องช่วยดูแลและรับผิดชอบร่วมกัน	ข้อ 4. ให้ผู้กรณีหาคนกลางที่เป็นตัวแทนของสองฝ่ายมาตกลงการเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่ โดยเน้นการยอมรับจากทุกฝ่าย	ข้อ 1 ให้ผู้กรณีแบ่งผลตอบแทนการเข้าไปใช้ประโยชน์จากการหารายได้ในรูปสัดส่วนเปอร์เซ็นต์ % ของรายได้ที่ได้รับ และนำเงินเข้ากองทุนชุมชนเพื่อทำงานบำเพ็ญประโยชน์หรือพัฒนาพื้นที่ชุมชน
2. ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดิน / ทรัพย์สินของบุคคล	ข้อ 2 ให้ผู้กรณีฝ่ายที่ทำผิดเรื่องการเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดิน และทรัพย์สินของบุคคลอื่น จาก การ หาราย ได้ คั้นผลตอบแทนเป็นมูลค่าเงินแก่เจ้าของตามความจริง	ข้อ 6 ให้กรรมการของชุมชนกำหนดเงินค่าชดเชยความเสียหายหรือผลกระทบจากฝ่ายที่ทำผิด โดยกำหนดเป็นดอกเบี้ยร้อยละ 15 ของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากฝ่ายที่กระทำผิด เป็นการเพิ่มเติมต่างหากจากมูลค่าความเสียหายที่แท้จริง	ข้อ 3. ให้ผู้กรณีฝ่ายที่ทำการเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดิน และทรัพย์สินของบุคคลอื่น ปีผลตอบแทนการเข้าไปใช้ประโยชน์จากการ หาราย ได้ 50 เปอร์เซ็นต์ แก่ฝ่ายเจ้าของทรัพย์สินถูกต้อง	ข้อ 2. ให้ผู้กรณีฝ่ายที่ทำผิดเรื่องการเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ดิน และทรัพย์สินของบุคคลอื่นจากการหารายได้ คั้นผลตอบแทนเป็นมูลค่าเงินแก่เจ้าของตามความจริง

ประเด็นเรื่อง	ชุมชนพร้อมยธดา	ชุมชนพร้อม ดากบย นรธธวาท	ชุมชนทรายขาว บัฒทาฬ	ภาพรรวม
3.ข้อพืพาททเกยวกับ การดู แล ค วามปลอดภัยในชวีวดและทรัพย์สินและปัญหาอาชญากรรมในชุมชน	ข้อ 6. ครวเรอานที่เข้าร่วมกลุ่มอาสาให้ชดเชยการทำงานสนับสนุนภารกิจการดูแลความปลอดภัยในชุมชน สัปดาห์ละ 2 วัน ๆ ละ 2 ชม.	ข้อ 3 ถ้าผู้ทำผดเป็นญธดาหรือคนในครอบครวของผู้เสยหายให้ผู้นำชุมชนเยยวการท้งานให้ครอบครววัน ละ 1 ชม และเสนอทำกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชนในชุมชนอาทิตย์ละ ไม่น้อยกว่า 3 ชม. เป็นเวลา 1 เดือน	ข้อ 2 ถ้าผู้ทำผดเป็นญธดาหรือคนในครอบครวของผู้เสยหายให้ผู้นำชุมชนเยยวการท้งานให้ครอบครววัน ละ 1 ชม และเสนอทำกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชนในชุมชนอาทิตย์ละ ไม่น้อยกว่า 3 ชม. เป็นเวลา 1 เดือน	ข้อ 3. ถ้าผู้ทำผดเป็นญธดาหรือคนในครอบครวของผู้เสยหายให้ผู้นำชุมชนเยยวการท้งานให้ครอบครววันละ 1 ชม และเสนอทำกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชนในชุมชนอาทิตย์ละ ไม่น้อยกว่า 3 ชม. เป็นเวลา 1 เดือน
4.ข้อพืพาททของกลุ่มคนในชุมชนเกยวกับ สัฒเสยง ไปมกฐก/ ทำความเสยหายแก่ผู้อื่นได้	ข้อ 4 ให้ผู้กรณที่สัฒเสยงทำผดที่เข้าไปในสถานท /พื้นที่ อังก่อ ให้เกิดความเสยหายแก่สภาพแวดล้อมของฝ่ายที่เสยหาย ให้ชดใช้ด้วยวิธีการอุทศเวลา และแรงงงาน ไปทำงานกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชนแก่ชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้มอบงานและกำกับบัฒตามงาน เป็นเวลา สดสมรวม 24 ชม.	ข้อ 4 ให้ผู้กรณที่สัฒเสยงทำผดที่เข้าไปในสถานท /พื้นที่ อังก่อ ให้เกิดความเสยหายแก่สภาพแวดล้อมของฝ่ายที่เสยหาย ให้ชดใช้ด้วยวิธีการอุทศเวลา และแรงงงาน ไปทำงานกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชนแก่ชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้มอบงานและกำกับบัฒตามงาน เป็นเวลา สดสมรวม 24 ชม.	ข้อ 4 ให้ผู้กรณที่สัฒเสยงทำผดที่เข้าไปในสถานท /พื้นที่ อังก่อ ให้เกิดความเสยหายแก่สภาพแวดล้อมของฝ่ายที่เสยหาย ให้ชดใช้ด้วยวิธีการอุทศเวลา และแรงงงาน ไปทำงานกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชนแก่ชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้มอบงานและกำกับบัฒตามงาน เป็นเวลา สดสมรวม 24 ชม.	ข้อ 4. ให้ผู้กรณที่สัฒเสยงทำผดที่เข้าไปในสถานท /พื้นที่ อังก่อ ให้เกิดความเสยหายแก่สภาพแวดล้อมของฝ่ายที่เสยหาย ให้ชดใช้ด้วยวิธีการอุทศเวลา และแรงงงาน ไปทำงานกิจกรรมบำเพ็ญ ประโยชนแก่ชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้มอบงานและกำกับบัฒตามงาน เป็นเวลา สดสมรวม 24 ชม.

ประเด็นเรื่อง	ชุมชนพร้อมระยะ	ชุมชนพร้อม ตากใบ นราริวิาส	ชุมชนทราขายว บัตตานิ	ภาพรวม
5. ข้อพิพาทของบุคคลเกี่ยวกับทำมาหากิน	ข้อ 1 ให้ผู้นำชุมชน หรือกรรมการของชุมชนวางบทลงโทษผู้กระทำความผิด เรื่องการประกอบอาชีพ ทำมาหากิน	ข้อ 5 ให้กรรมการของชุมชนกำหนดค่าธรรมเนียบชดใช้ความเสียหายของชุมชน โดยกำหนดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5 ของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำความผิด	ข้อ 5 ให้กรรมการของชุมชนกำหนดค่าธรรมเนียบชดใช้ความเสียหายของชุมชน โดยกำหนดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5 ของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำความผิด	ข้อ 5 ให้กรรมการของชุมชน กำหนดค่าธรรมเนียบชดใช้ความเสียหายของชุมชน โดยกำหนดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5 ของค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้กระทำความผิด
6. ข้อพิพาทของบุคคลเกี่ยวกับหนี้สินภาคประชาชน	ข้อ 3 หากผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับหนี้สินภาคประชาชนเช่น เบี้ยไม่ชำระเงินค่าหนี้สิน ให้ผู้นำชุมชนเรียกฝ่ายที่ผิดมาเจรจาจ่ายเงินเป็นงวดๆ หรือตามที่ตกลงกันกับฝ่ายเจ้าหนี้	ข้อ 2 ให้ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับหนี้สินภาคประชาชน เช่น คิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงเกินร้อยละ 15 ต่อปี ยอมเลิกสัญญาส่วนที่ผิดกฎหมาย โดยปรับแก้ให้ถูกต้องตามกฎหมาย	ข้อ 1 ให้ผู้นำชุมชน หรือกรรมการของชุมชนวางบทลงโทษผู้กระทำความผิด เรื่อง หนี้สินภาคประชาชน คิดเป็นร้อยละ 37.5	ข้อ 3 หากผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับหนี้สินภาคประชาชน เช่น เบี้ยไม่ชำระเงินค่าหนี้สิน ให้ผู้นำชุมชนเรียกฝ่ายที่ผิดมาเจรจาจ่ายเงินเป็นงวดๆ หรือตามที่ตกลงกันกับฝ่ายเจ้าหนี้
7. ข้อตกลงการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับบทลงโทษปัญหาเสาตึกร้างในชุมชน	ข้อ 5 หากเป็นผู้ทำผิดเกี่ยวกับการค้าเสพติดขนิติคนผิดกฎหมาย ให้ผู้นำชุมชนนำตัวผู้ค้าเสพติดส่งเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อพิจารณาลงโทษตามขั้นตอนและข้อเท็จจริงของกฎหมาย	ข้อ 3 หากผู้ทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมากกว่าหนึ่งครั้ง ไม่ปฏิบัติ หรือฝ่าฝืนตามข้อ 2 ให้ผู้นำชุมชนร่วมกับกรรมการ ของ ชุมชน ส่งตัว ให้เจ้าหน้าที่รัฐให้ดำเนินการตามขั้นตอนและข้อเท็จจริงของกฎหมายต่อไป	ข้อ 4 หากเป็นผู้ทำผิดเกี่ยวกับการค้าเสพติดขนิติคนที่ไม่ร้ายแรงเข้าข่ายผิดกฎหมายให้ผู้นำชุมชนเรียกผู้ปกครองและผู้ค้าเสพติดมาพบผู้นำศาสนาเพื่อให้การอบรมและว่ากล่าวตักเตือนทุกวัน เป็นเวลา 30 วัน และให้ไปทำงานช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในชุมชนเป็นเวลา 30 วัน	ข้อ 5 หากเป็นผู้ทำผิดเกี่ยวกับการค้าเสพติดขนิติคนผิดกฎหมาย ให้ผู้นำชุมชนนำตัวผู้ค้าเสพติดส่งเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อพิจารณาลงโทษตามขั้นตอนและข้อเท็จจริงของกฎหมาย

จากตารางเปรียบเทียบการพัฒนานวัตกรรมการจัดการความรู้ด้านกระบวนการ
 ยุติธรรมชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนชายแดนใต้ ในประเด็นเกี่ยวกับการจัดทำกฎหมาย
 แบบมีส่วนร่วมของชุมชนชายแดนใต้ เมื่อจำแนกตามพื้นที่และภาพรวมของ 3 พื้นที่ สามารถ
 วิเคราะห์ผลการศึกษาได้ว่า ประเด็นข้อพิพาทของกลุ่มคนในชุมชนเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงไปบุงรุก /
 ทำความเสียหายแก่ผู้อื่นของชุมชน โดยชุมชนทั้ง 3 พื้นที่จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมาก
 เช่นเดียวกันคือ ข้อคำถาม 4 ให้ผู้กรณีที่สัตว์เลี้ยงทำผิดที่เข้าไปในสถานที่ / พื้นที่ อันก่อให้เกิด
 ความเสียหายแก่สภาพแวดล้อมของฝ่ายที่เสียหาย ให้ชดใช้ด้วยวิธีการอุทิศเวลาและแรงงานไป
 ทำงานกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้มอบงานและกำกับติดตามงาน
 เป็นเวลาสะสมรวม 24 ชม. ส่วนในประเด็นข้อตกลงการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับบตลงโทษ
 ปัญหาเสพติดในชุมชน จะมีชุมชนพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส และชุมชนทรายขาว
 อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากเหมือนกัน คือข้อคำถาม 3 หาก
 ผู้ทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมากกว่าหนึ่งครั้งไม่ปฏิบัติ หรือฝ่าฝืนตามข้อ 2 ให้ผู้นำชุมชนร่วมกับ
 กรรมการของชุมชนส่งตัวให้เจ้าหน้าที่รัฐให้ดำเนินการตามขั้นตอนและข้อเท็จจริงของกฎหมาย
 ต่อไป และประเด็นข้อตกลงในการจัดการกับผู้ที่เคยกระทำความผิดและพันโทษหรืออยู่ในการ
 ควบคุมความประพฤติ และในข้อคำถาม 1 ให้ผู้นำชุมชนจัดหาพี่เลี้ยงที่เป็นญาติหรือคนรู้จักที่มี
 ความสามารถหรือคุณสมบัติในการให้คำปรึกษาและ/หรือช่วยเหลือด้านอาชีพแก่ผู้เคยกระทำ
 ความผิดและพันโทษหรืออยู่ในการควบคุมความประพฤติ นอกจากนี้แล้วใน 6 ประเด็นที่เหลือ
 ทั้ง 3 ชุมชนไม่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นที่เหมือนกัน

ตาราง 3.3-2 เปรียบเทียบ การพัฒนารูปแบบและช่องทางกลไกชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ โดยจำแนกแต่ละพื้นที่และภาพรวม

อันดับ	ชุมชนพร้อม ระยะเวลา	ชุมชนพร้อม ตาเคิบ นราธิวาส	ชุมชนทรายขาว ปัตตานี	ภาพรวม
อันดับ 1	ข้อ 15 ต้องสร้างบรรยากาศเอื้ออาทรและดูแลกันภายในชุมชนให้มีความสงบสุขเรียบร้อย	ข้อ 15 ต้องสร้างบรรยากาศเอื้ออาทรและดูแลกันภายในชุมชนให้มีความสงบสุขเรียบร้อย	ข้อ 13 ต้องปรับสภาพแวดล้อมใหม่เพื่อป้องกันปัญหายาเสพติดและอาชญากรรมในชุมชน	ข้อ 5 ให้ผู้นำชุมชนใช้วิธีการเจรจาต่อรองจากการลดข้อพิพาทความขัดแย้งในชุมชน
อันดับ 2	ข้อ 12 ประสานกลุ่มองค์กรชุมชนประเภทเดียวกันร่วมมือหาวิธีแก้ปัญหาชุมชน	ข้อ 14 สนับสนุนกลุ่มคนในชุมชนเป็นเครือข่ายจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในข้อ 24 มอบอำนาจผู้อาวุโสให้ช่วยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งต่างๆในชุมชนโดยมีบทลงโทษทางสังคมที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับกันได้	ข้อ 15 ต้องสร้างบรรยากาศเอื้ออาทรและดูแลกันภายในชุมชนให้มีความสงบสุขเรียบร้อย	ข้อ 15 ต้องสร้างบรรยากาศเอื้ออาทรและดูแลกันภายในชุมชนให้มีความสงบสุขเรียบร้อย

ตาราง 3.3-2 (ต่อ)

อันดับ	ชุมชนพร้อม ระยะเวลา	ชุมชนพร้อม ตามใบ นราธิวาส	ชุมชนทรายขาว ปิดตานี	ภาพรวม
อันดับ 3	ข้อ 13 ต้องปรับสภาพแวดล้อมใหม่เพื่อป้องกันปัญหาเสด็จและอาชญากรรมในชุมชน	ข้อ 2 ควรหาคนกลางที่อาวุโสและคู่กรณีต่างยอมรับนับถือมาช่วยตัดสินข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกัน ข้อ 5 ให้ผู้นำชุมชนใช้วิธีการเจรจาต่อรองจากการลดข้อพิพาทความขัดแย้งในชุมชน ข้อ 9 กระตุ้นคนในชุมชนให้แจ้งข่าวเบาะแสและให้ความร่วมมือในด้านการค้ามันคืดความและการกระทำคามผิดกฎหมายในชุมชน และ 12 ประสานกลุ่มองค์กรชุมชนประเภทเดียวกันร่วมมือหาวิธีแก้ปัญหาชุมชน	ข้อ 1 ต้องการคนกลางที่คู่กรณีต่างยอมรับนับถือมาช่วยตัดสินข้อขัดแย้งระหว่าง ประชาชนด้วยกัน	ข้อ 7 กระตุ้นให้คนในชุมชนรับผิดชอบช่วยเหลือแนะนำคนที่จะทำผิดแล้วกลับมาอยู่ในชุมชน

จากตารางข้างต้น ผลการศึกษาการพัฒนารูปแบบและช่องทางกลไกชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ทั้ง 3 พื้นที่ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง 3.1623 แต่พิจารณาเป็นข้อย่อยๆ จะพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมาก ได้แก่ ข้อคำถาม 5 ให้ผู้นำชุมชนใช้วิธีการเจรจาต่อรองจากการลดข้อพิพาทความขัดแย้งในชุมชน ข้อคำถาม 15 ต้องสร้างบรรยากาศเอื้ออาทรและดูแลกันภายในชุมชนให้มีความสงบสุขเรียบร้อย และข้อคำถาม 7 กระตุ้นให้คนในชุมชนรับผิดชอบช่วยเหลือแนะนำคนที่กระทำผิดแล้วกลับมาอยู่ในชุมชน

จากตารางดังกล่าว พบว่ามีประเด็นข้อคำถามที่น่าสนใจวิเคราะห์จากผลการศึกษาการพัฒนารูปแบบและช่องทางกลไกชุมชนในการจัดการแก้ปัญหาด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชนในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ เมื่อจำแนกตามพื้นที่และภาพรวมทั้ง 3 ชุมชน พบว่ามีประเด็นของ 3 ชุมชน ที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากเหมือนกัน คือข้อคำถาม 15 ต้องสร้างบรรยากาศเอื้ออาทรและดูแลกันภายในชุมชนให้มีความสงบสุขเรียบร้อยกัน

แต่หากพิจารณาประเด็นข้อย่อยๆ พบว่าในชุมชนพร่อน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือ ข้อ 14 สนับสนุนกลุ่มคนในชุมชนเป็นเครือข่ายจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ข้อคำถาม 24 มอบอำนาจผู้อาวุโสให้ช่วยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งต่างๆ ในชุมชน โดยมีบทลงโทษทางสังคมที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับกันได้ ข้อคำถาม 2 ควรหาคนกลางที่อาวุโสและคู่กรณีต่างยอมรับนับถือมาช่วยตัดสินข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันเพียงใด ข้อคำถาม 5 ให้ผู้นำชุมชนใช้วิธีการเจรจาต่อรองจากการลดข้อพิพาทความขัดแย้งในชุมชน และข้อคำถาม 9 กระตุ้นคนในชุมชนให้แจ้งข่าวเบาะแสและให้ความร่วมมือในด้านการดำเนินคดีความและการกระทำความผิดกฎหมายในชุมชน ส่วนในชุมชนทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่างจากชุมชนอื่นๆ คือข้อคำถาม 1 ต้องการคนกลางที่คู่กรณีต่างยอมรับนับถือมาช่วยตัดสินข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกัน

ตาราง 3.4-1 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้

ประเด็นเรื่อง	ชุมชนพร้อม ยะลา	ชุมชนพร้อม ตากใบ นราธิวาส	ชุมชนทรายขาว ปัตตานี	ภาพรวม
ด้านบริหาร วัฒนธรรม	ข้อ 2 มีการดำเนินชีวิตในเรื่องของประเพณี วัฒนธรรมและกิจการสาธารณะที่อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่หลากหลาย ร้อยละ 5.1	ข้อ 2 มีการดำเนินชีวิตในเรื่องของประเพณี วัฒนธรรมและกิจการสาธารณะที่อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่หลากหลาย ร้อยละ 5.1	ข้อ 1 ความคิดความเชื่อ ตามหลักศาสนา ของคนในชุมชน ร้อยละ 5.6	ข้อ 2 มีการดำเนินชีวิตในเรื่องของ ประเพณี วัฒนธรรมและกิจการม สาธารณะที่อาศัยการมีส่วนร่วมของ ประชาชนที่หลากหลาย ร้อยละ 3.9
บริบทชุมชน และโครงสร้าง อำนาจ	ข้อ 3 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแบบ พึ่งพากัน ร้อยละ 5.1	ข้อ 3 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแบบ พึ่งพากัน ร้อยละ 4.9	ข้อ 6 การมีชีวิตที่เอื้ออาทรต่อกันของคน ในชุมชนและไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่าย ร้อยละ 4.9	ข้อ 3 ด้านความสัมพันธ์ของคนใน ชุมชนแบบพึ่งพากัน ร้อยละ 4.2
ด้านศักยภาพ ของผู้นำชุมชน	ข้อ 9 ผู้นำต้องมีหลักคุณธรรมในการ จัดการชุมชน ร้อยละ 4.7	ข้อ 11 ผู้นำต้องมีความรอบรู้ในทักษะวิชาการ การปกครอง และด้านสังคม ร้อยละ 4.0	ข้อ 12 ผู้นำชุมชนต้องเห็นพ้องกัน ไม่ แยกแยก ร้อยละ 4.7	ข้อ 9 ผู้นำต้องมีหลักคุณธรรมในการ บริหารจัดการชุมชน ร้อยละ 5.1
ด้านการมีส่วนร่วม ของชุมชน	ข้อ 15 การให้ความร่วมมือและการเข้าร่วม จัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ร้อยละ 5.3	ข้อ 16 คนในชุมชนต้องเข้าใจและเห็น ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ร้อยละ 4.9	ข้อ 15 การให้ความร่วมมือและการเข้า ร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ร้อยละ 6.0	ข้อ 15 การให้ความร่วมมือและการเข้า ร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ร้อยละ 4.9

ตาราง 3.4.-1 (ต่อ)

ประเด็นเรื่อง	ชุมชนพร้อม ยะลา	ชุมชนพร้อม ตากใบ นราธิวาส	ชุมชนทรายขาว ปัตตานี	ภาพรวม
ด้านกลไกสนับสนุนการทำงานเชิงเครือข่ายแบบบูรณาการจากหน่วยงานภายนอก	ข้อ 19 ความพร้อมของชุมชนที่ทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ ร้อยละ 5.4	ข้อ 19 ความพร้อมของชุมชนที่ทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ ร้อยละ 5.3	ข้อ 19 ความพร้อมของชุมชนที่ทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ ร้อยละ 5.6	ข้อ 19 ความพร้อมของชุมชนที่ทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ ร้อยละ 4.5
ด้านความต้องการของชุมชน	ข้อ 21 ชุมชนได้ร่วมกันสนองความต้องการที่เป็นเป้าหมายของกิจกรรมภายในชุมชน	ข้อ 21 ชุมชนได้ร่วมกันสนองความต้องการที่เป็นเป้าหมายของกิจกรรมภายในชุมชน	ข้อ 20 สามารถจัดการแก้ปัญหาในชุมชนตามความต้องการของส่วนรวม	ข้อ 20 สามารถจัดการแก้ปัญหาในชุมชนตามความต้องการของส่วนรวม
ด้านการบริหารจัดการชุมชน	ข้อ 22 ชุมชนวางแผนและจัดทำแผนชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน ร้อยละ 4.5	ข้อ 25 ชุมชนทำงานเป็นทีมในการจัดการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นใน ร้อยละ 4.2	ข้อ 26 การประสานงานของกลุ่มแกนนำต่างๆภายในชุมชนเกี่ยวกับการขับเคลื่อนการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ร้อยละ 4.9	ข้อ 22 ชุมชนวางแผนและจัดทำแผนชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชน ร้อยละ 4.2

จากตารางเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในการจัดการความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนภาคใต้ เมื่อจำแนกตามพื้นที่และภาพรวมของ 3 พื้นที่ สามารถวิเคราะห์ได้ว่าทั้ง 3 ชุมชนที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมาก เช่นเดียวกัน ในด้านกลไกสนับสนุนการทำงานเชิงเครือข่ายแบบบูรณาการจากหน่วยงานภายนอก คือข้อคำถาม 19 ความพร้อมของชุมชนที่ทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ ส่วนในชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา และชุมชนพร่อน จังหวัดนราธิวาส จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากเหมือนกัน ในด้านบริบทวัฒนธรรม ประเพณี ชุมชน คือข้อคำถาม 2 มีการดำเนินชีวิตในเรื่องของประเพณี วัฒนธรรมและกิจกรรมสาธารณะที่อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่หลากหลาย และในด้านบริบทชุมชนและโครงสร้างอำนาจ คือข้อคำถาม 3 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแบบพึ่งพกัน ด้านกลไกสนับสนุนการทำงานเชิงเครือข่ายแบบบูรณาการจากหน่วยงานภายนอก ข้อคำถาม 19 ความพร้อมของชุมชนที่ทำงานร่วมกับหน่วยงานราชการ และในด้านความต้องการของชุมชน ข้อคำถาม 21 ชุมชนได้ร่วมกันสนองความต้องการที่เป็นเป้าหมายของกิจกรรมภายในชุมชน ส่วนชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา และชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี จะมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นระดับมากเหมือนกัน ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน คือข้อคำถาม 15 การให้ความร่วมมือและการเข้าร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน โดยทั้งนี้ ชุมชนทั้ง 3 พื้นที่จะมีประเด็นด้านศักยภาพของผู้นำชุมชน และด้านการบริหารจัดการชุมชน ที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นไม่เหมือนกันเลย

ตาราง 3.4-2 เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อความล้มเหลวในการจัดการความรู้ด้านกระบวนการยุติธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้

ประเด็นเรื่อง	ชุมชนพร้อม ยะลา	ชุมชนพร้อม ตากใบ นราธิวาส	ชุมชนทรายขาว ปัตตานี	ภาพรวม
อันดับ 1	ข้อ 8 ผู้นำขาดประสิทธิภาพและไม่รอบรู้ในการจัดการปัญหาชุมชน และข้อ 9 ผู้นำขาดความรู้ในทักษะ การปกครอง และการจัดการชุมชน ร้อยละ 6.4 เท่าๆ กัน	ข้อ 2 คนในชุมชนขาดจิตสำนึกในการกำหนดและขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน และข้อ 4 คนในชุมชนไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ร้อยละ 6.8 เท่าๆ กัน	ข้อ 1 คนในชุมชนไม่มีความผูกพัน ไม่สัมพันธ์หรือเอื้ออาทรต่อกัน ร้อยละ 8.3	ข้อ 4 คนในชุมชนไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และผู้นำขาดความรู้ในทักษะ การปกครอง และการจัดการชุมชน และข้อ 9 ผู้นำขาดความรู้ในทักษะ การปกครอง และการจัดการชุมชน มีค่าเท่าๆกัน คือ ร้อยละ 5.5
อันดับ 2	ข้อ 10 ผู้นำชุมชนมีความเห็นพ้องไม่ตรงกัน และมีความแตกแยก ร้อยละ 5.7	ข้อ 6 ไม่มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยตนเอง ร้อยละ 6.4	ข้อ 6 ไม่มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยตนเอง ร้อยละ 6.2	ข้อ 6 ไม่มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยตนเอง ร้อยละ 5.4
อันดับ 3	ข้อ 6 ไม่มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยตนเอง ร้อยละ 5.4	ข้อ 14 การขาดการมีส่วนร่วมของหน่วยงานราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ร้อยละ 6.2	ข้อ 10 ผู้นำชุมชนมีความเห็นพ้องไม่ตรงกัน และมีความแตกแยก ร้อยละ 5.9	ข้อ 10 ผู้นำชุมชนมีความเห็นพ้องไม่ตรงกัน และมีความแตกแยก ร้อยละ 5.2

จากตารางดังกล่าว ผลการศึกษาภาพรวมของชุมชน 3 พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคหรือลี้มเหลวในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมชุมชน พบว่า ประเด็นข้อคำถาม 4 คนในชุมชนไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม และผู้นำขาดความรู้ในทักษะ การปกครอง และการจัดการชุมชน และข้อคำถาม 9 ผู้นำขาดความรู้ในทักษะการปกครอง และการจัดการชุมชน มีค่าความคิดเห็นมากที่สุดเท่าๆ กัน คือ คิดเป็นร้อยละ 5.5

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความล้มเหลวของแต่ละชุมชน และภาพรวม 3 พื้นที่ พบว่า ในชุมชนพร่อน จังหวัดยะลา ไม่มีประเด็นที่มีความคิดเห็นเหมือนกับชุมชนพร่อน จังหวัดนราธิวาส แต่มีประเด็นที่มีค่าความคิดเห็นมากในทิศทางเดียวกับชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี คือข้อคำถาม 10 ผู้นำชุมชนมีความเห็นพ้องไม่ตรงกัน และมีความแตกแยก ส่วนในชุมชนพร่อน จังหวัดนราธิวาส และชุมชนทรายขาว จังหวัดปัตตานี มีประเด็นที่มีค่าความคิดเห็นมากในทิศทางเดียวกันในข้อคำถาม 6 ไม่มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยตนเอง